

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA
EUROSYSTEM

ANALÝZA KONVERGENCIE SLOVENSKEJ EKONOMIKY

ODBOR VÝSKUMU

2013

© Národná banka Slovenska
Imricha Karvaša 1
813 25 Bratislava
www.nbs.sk

research@nbs.sk

august 2013

ISSN 1337-5830

Práca neprešla jazykovou úpravou.

Všetky práva vyhradené.

Krátke časti textu, nie viac ako dva odseky, môžu byť citované bez predchádzajúceho súhlasu autorov, pokiaľ bude úplne uvedený zdroj.

Analýza konvergenzie slovenskej ekonomiky 2013

Odbor výskumu

Abstrakt

V prostredí záporného rastu Európskej únie sa aj nízka dynamika slovenskej ekonomiky premietla do priblíženia sa ukazovateľov domácej reálnej ekonomiky k priemeru EÚ. Odhady vývoja naznačujú posun oživenia domácej i európskej ekonomiky. Reálna konvergencia sa dočasne zastaví. Zlepšenie situácie na trhu práce a pokrok v reálnej konvergencii Slovenska, niektorých ďalších krajín EÚ a kandidátskych krajín, môžeme očakávať najskôr v roku 2014. Európska recesia a potreba konsolidácie verejných financií sa prejavili v medziročnom zlepšení ukazovateľov nominálnej konvergenzie. V roku 2014 by mohla väčšina sledovaných krajín hospodáriť s deficitom nižším ako 3 % HDP. Inflácia by mala tiež zotrvať na relatívne nízkych úrovniach. Dánsko, ktoré má výnimku z povinnosti zaviesť euro, bude však v roku 2014 jedinou krajinou EÚ mimo eurozóny, ktorá bude plniť všetky maastrichtské kritériá.

JEL klasifikácia: E60, O11, O57

Kľúčové slová: nominálna a reálna konvergencia, maastrichtské kritériá, Európska únia, eurozóna, kandidátske krajiny.

Voľne prístupné na www.nbs.sk/sk/publikacie/vyskumne-studie

ÚVOD A ZHRNUTIE

Analýza konvergenzie slovenskej ekonomiky hodnotí vývoj a výhľad ukazovateľov reálnej a nominálnej konvergenzie Slovenska, a zároveň všetkých členských krajín Európskej únie a kandidátskych krajín. Pri ukazovateľoch reálnej ekonomiky berie do úvahy najmä vývoj za rok 2012, pri údajoch nominálnej konvergenzie vývoj do mája 2013. Výhľad konvergenzie je založený na prognózach do roku 2014 a pri niektorých ukazovateľoch do roku 2015. Pod priemerom EÚ máme na mysli priemer za krajiny EÚ-27. Pri hodnotení vývoja v EÚ berieme do úvahy vývoj v EÚ vrátane Chorvátska. Mieru konvergenzie hodnotíme hlavne z pohľadu sigma konvergenzie, sledujeme rozptyl, resp. štandardnú odchýlku ukazovateľov reálnej konvergenzie krajín EÚ a kandidátskych krajín.

Pôvodne sa táto pravidelná správa venovala prioritne nominálnej konvergencii Slovenska s cieľom poskytnúť každoročne informáciu o plnení kritérií na zavedenie eura. Po zavedení eura je z pohľadu Slovenska relevantné iba plnenie požiadaviek Paktu stability a rastu. Fiškálnou situáciou na Slovensku sa už v súčasnosti zaoberajú viaceré dokumenty a fiškálny vývoj je podrobne monitorovaný aj Radou pre rozpočtovú zodpovednosť. Dôraz sa preto postupne viac kladie na reálnu konvergenciu a konkurencieschopnosť. V súvislosti so vstupom Chorvátska do EÚ sa vo vybraných častiach tohto materiálu a v prílohe bližšie venujeme vývoju v tejto krajine.

Neistota vyvolaná dlhovými problémami vybraných krajín eurozóny ochromujúca hospodársky vývoj v celej Európe sa pod vplyvom zásahov ECB, najmä v nadväznosti na oznámenie nového programu nákupu dlhopisov z leta 2012, zmiernila a vývoj na finančných trhoch sa stabilizoval. Hospodárska situácia krajín EÚ bola však počas roka 2012 a v prvej polovici roka 2013 stále nepriaznivá. Ako ukazuje analýza ukazovateľov reálnej ekonomiky, ktorá je obsahom prvej kapitoly, spomalenie slovenského hospodárstva a recesia prevládajúca vo viacerých krajinách EÚ i kandidátskych krajinách boli sprevádzané nepriaznivým vývojom na trhu práce. Slabší výkon EÚ sa premietol do medziročného zlepšenia relatívnej produktivity a výkonnosti Slovenska. Nízka domáca proreformná aktivita sa prejavuje v horšom relatívnom vnímaní kvality slovenského podnikateľského prostredia. Reálna konvergenca sa pravdepodobne v roku 2013 dočasne zastaví. Očakávania týkajúce sa hospodárskeho vývoja v Európe v nasledujúcich rokoch predpokladajú postupné oživenie, ktoré by sa malo prejaviť v rýchlejšej dynamike dobiehania priemeru EÚ na Slovensku.

Druhá kapitola sa zaoberá aktuálnym stavom a výhľadom nominálnej konvergenzie (plnením maastrichtských kritérií). Iba jedna krajina EÚ mimo eurozóny plnila v máji 2013 všetky maastrichtské kritériá, bolo ňou Lotyšsko, ktoré oficiálne splnilo kritériá na zavedenie eura a v roku 2014 by malo prijať euro za svoju menu. Spomedzi kandidátskych krajín iba Turecko plnilo v máji 2013 obe zložky fiškálneho kritéria. Výhľad na nasledujúce dva roky naznačuje zlepšenie vývoja nominálnej konvergenzie. Väčšina krajín EÚ by mala plniť fiškálne kritérium a väčšina by mala udržať aj infláciu pod odhadovanou referenčnou hodnotou. Iba Dánsko, ako jediná krajina EÚ mimo eurozóny, bude pravdepodobne plniť všetky maastrichtské kritériá. Spomedzi kandidátskych krajín bude obe kľúčové nominálne kritériá pre zavedenie eura – inflačné a fiškálne kritérium – plniť asi len Čierna Hora.

Pri príležitosti 20. výročia vzniku samostatnej Slovenskej a Českej republiky sa v prílohe venujeme podrobnejšiemu porovnaniu hospodárskeho vývoja a priebehu konvergenzie slovenskej a českej ekonomiky k priemeru EÚ.

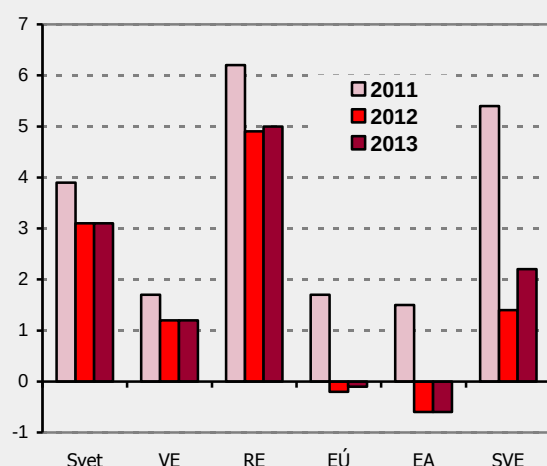
1. REÁLNA KONVERGENCIA

1.1 REÁLNA KONVERGENCIA SLOVENSKA A OSTATNÝCH KRAJÍN EÚ

Pod vplyvom neistoty súvisiacej s dlhovou krízou, konsolidáciou verejných financií a slabším zahraničným obchodom sa globálny hospodársky rast medziročne spomalil na 3,2 %. Eurozóna, rovnako aj EÚ, zaznamenali recesiú. Rast krajín strednej a východnej Európy sa výrazne spomalil.¹ V prvom štvrtroku 2013 bola eurozóna aj EÚ stále v recesii. Napriek očakávanému zlepšeniu vývoja počas roka, priemerný hospodársky rast EÚ za rok 2013 bude pravdepodobne naďalej záporný. Aj globálny hospodársky rast dosiahne približne rovnakú hodnotu ako v minulom roku.

Rozdiely v raste medzi krajinami EÚ sa mierne znížili, keď takmer polovica z nich upadla do recesie. Pokles HDP eurozóny a EÚ pokračoval aj v prvom štvrtroku roku 2013. V roku 2012 sa najviac znížil HDP v dlhovou krízou zasiahnutých krajinách eurozóny. Výraznejšiu recesiú malo tiež Maďarsko, Česká republika a nová členská krajina – Chorvátsko.² Slovensko zaznamenalo ďalšie medziročné spomalenie. Napriek tomu, s rastom na úrovni 2,0 % bolo štvrtou najdynamickejšou krajinou EÚ hneď po pobaltských krajinách.

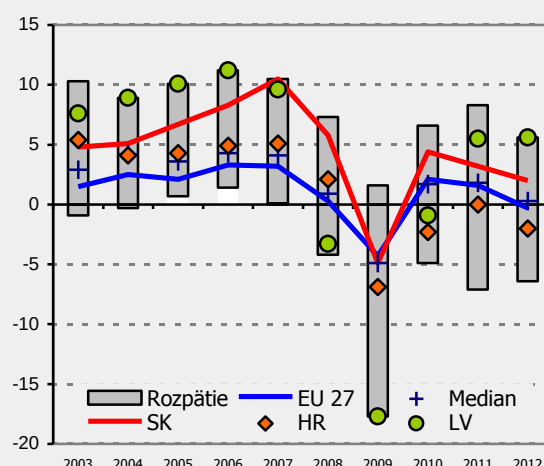
Graf 1 Reálny rast HDP vo svete (v %)

Zdroj: MMF (2013).

VE – vyspelé ekonomiky, RE – rozvojové a rozvíjajúce sa ekonomiky, SVE – krajiny strednej a východnej Európy

Graf 2 Reálny rast HDP v EÚ (v %)

Zdroj: Eurostat.

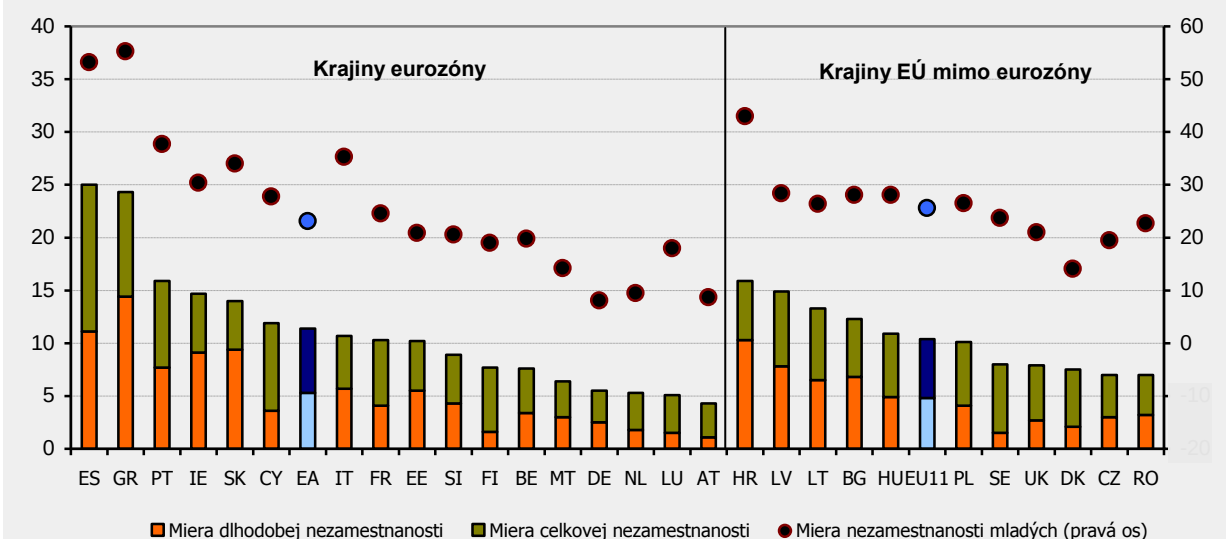
¹ Jedinou krajinou, ktorá si udržala relatívne vysoký hospodársky rast bolo Lotyšsko, ktoré sa už čoskoro stane členom eurozóny. Viaceré krajiny regiónu zaznamenali medziročné spomalenie o viac ako tri percentuálne body.

² Podrobnejším prehľadom vývoja v Chorvátsku sa zaoberá príloha č. 3.

Medziročný pokles HDP EÚ sa prejavil v podobnom percentuálnom znížení zamestnanosti (o 0,5 %). Rozdiely v dynamike zamestnanosti sa znížili, keď viaceré krajiny zaznamenali pokles zamestnanosti a rast zamestnanosti sa spomalil aj v krajinách, ktoré zažili v roku 2011 výraznejšie oživenie trhu práce. V roku 2012 najviac stúpila domáca zamestnanosť v Lotyšsku (o 2,6 %). Najväčší medziročný prepád evidovalo Grécko, kde sa pokles zamestnaných prehlbil na 8,3 %. Na Slovensku sa rast zamestnanosti v priebehu roka spomaľoval, v priemere za rok 2012 zamestnanosť stagnovala (vzrástla iba o 0,1 %). Chorvátsko sa radí medzi krajiny s relatívne vysokým poklesom zamestnanosti (-2,4 % v roku 2011 a -3,9 % v roku 2012).

V nadväznosti na nepriaznivý vývoj zamestnanosti sme mohli v EÚ sledovať zvyšovanie priemernej miery nezamestnanosti. V roku 2012 už viac ako polovica krajín EÚ čelila nezamestnanosti nad 10 %. Priemerná nezamestnanosť v eurozóne bola naďalej vyššia ako v krajinách mimo eurozóny. Rozdiely medzi krízou zasiahnutými krajinami a krajinami s najnižšou mierou nezamestnanosti sa zvýšili. Štandardná odchýlka miery nezamestnanosti v eurozóne bola dvojnásobne vyššia ako mimo eurozóny. Najvyššiu priemernú nezamestnanosť malo opäť Španielsko (25 %). Rakúsko si udržalo pozíciu krajiny EÚ s najnižšou nezamestnanosťou (4,4 %). Na Slovensku nezamestnanosť rástla nižším tempom ako priemer za EÚ, Slovensko však patrí medzi krajiny s najvyššou nezamestnanosťou v EÚ. Chorvátsko, ktoré zaznamenalo veľmi rýchly nárast miery nezamestnanosti, sa svojou úrovňou nezamestnanosti (18,1 %) zaradilo v decembri 2012 hneď za Španielsko (26,2 %) a Grécko (26,1 %). Všetky tieto krajiny vrátane Slovenska majú vysokú mieru dlhodobej nezamestnanosti a nezamestnanosti mladých.³

Graf 3 Nezamestnanosť v krajinách EÚ v roku 2012 (v %)

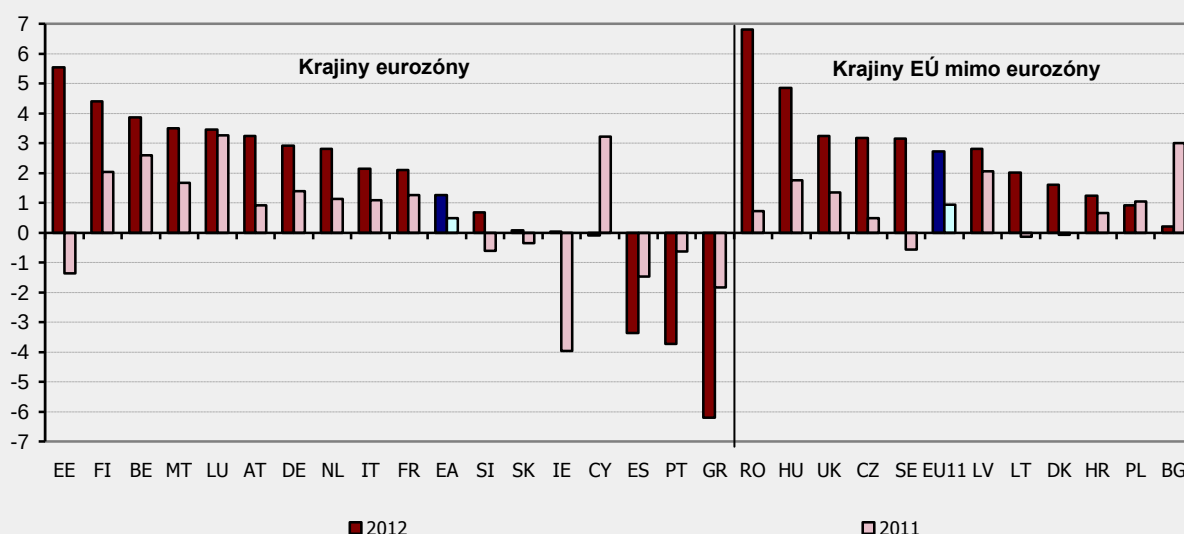
Zdroj: Eurostat.

Poznámka: EA – eurozóna, EU11 – EÚ mimo eurozóny.

³ Podiel dlhodobej nezamestnanosti na celkovej nezamestnanosti je na Slovensku najvyšší spomedzi všetkých krajín EÚ, tvorí až 67,3 %. Druhý najvyšší podiel (64,6 %) má Chorvátsko.

Priemerný rast kompenzácií na zamestnanca na Slovensku sa zvýšil a mierne prekročil rast produktivity práce. Slovensko sa radilo medzi krajiny s najvyšším rastom produktivity a stredným rastom kompenzácií na zamestnanca. Jednotkové náklady práce vzrástli o 0,1 %. V porovnaní s vývojom v ostatných krajinách EÚ ide o zanedbateľné zhoršenie nákladovej pozície Slovenska. Všetky krajiny EÚ mimo eurozóny (vrátane Chorvátska) a väčšina krajín eurozóny zaznamenali viditeľnejšie zvýšenie jednotkových nákladov práce. Zároveň sa značne prehĺbili rozdiely medzi jednotlivými krajinami.⁴

Graf 4 Medziročný vývoj jednotkových nákladov práce (v %)

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: EA – eurozóna, EU11 – EÚ mimo eurozóny.

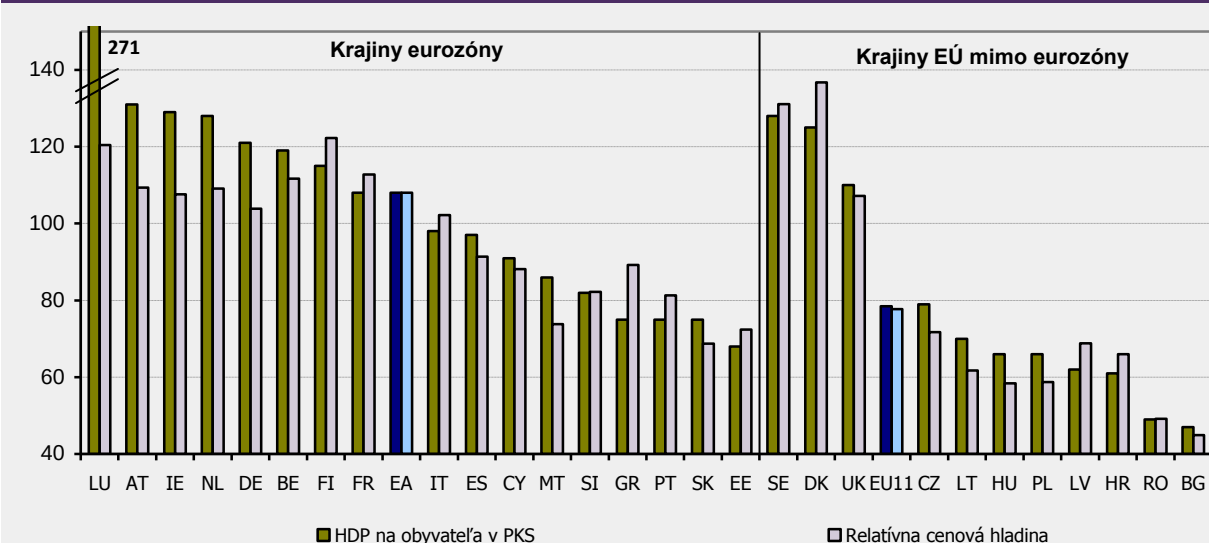
Vyšší diferenciál domáceho hospodárskeho rastu a priemerného rastu v EÚ, zaznamenaný napriek medziročnému spomaleniu slovenskej ekonomiky vďaka recesii prevládajúcej vo väčšine krajín EÚ, sa prejavil vo vyššej relatívnej výkonnosti SR. Tá sa v súvislosti s pokračujúcim poklesom výkonnosti dlhovou krízou poznačených krajinách dostala na úroveň Grécka a Portugalska (75 % EÚ). Napriek poklesu relatívnej výkonnosti viacerých krajín eurozóny a obnoveniu procesu dobiehania v niektorých krajinách EÚ mimo eurozóny (na čele s Litvou a Lotyšskom) sa rozdiely v rámci EÚ výrazne nezmenili.⁵ Najvyššie HDP v parite kúpnej sily malo naďalej Luxembursko (271 % EÚ) a najnižšie Bulharsko (47 % EÚ). Podľa aktuálnych údajov za rok 2012 vstúpilo Chorvátsko do EÚ s výkonnosťou na úrovni Lotyšska (61 % verus 62 % EÚ) a zároveň viditeľne prevyšujúcou najslabšie Bulharsko (47 % EÚ) a Rumunsko (49 % EÚ).

⁴ Maďarsko a Rumunsko čelili vysokému rastu nákladov práce (4,8 % a 6,8 %) hlavne v súvislosti s poklesom produktivity. V Estónsku zase rýchlo stúpili kompenzácie na zamestnanca a jednotkové náklady práce sa následne zvýšili o 5,5 %. Naopak, vysokú medziročnú korekciu sme mohli sledovať v Grécku (-6,2 %), Portugalsku (-3,8 %) a v Španielsku (-3,4 %).

⁵ Rozptyl a rovnako aj štandardná odchýlka, vyjadrujúce tzv. sigma konvergenciu sa pohybovali na viac-menej rovnakej úrovni ako pred rokom. Nárast výkonnosti viacerých nových členských krajín s nižšou výkonnosťou naznačuje istú mieru beta konvergenzie. Zmeny v relatívnej výkonnosti v rámci EÚ sú však v prevažnej miere spôsobené dlhovou krízou, nie prirodzenými faktormi dobiehania.

Relatívna cenová hladina SR sa v roku 2012 výrazne nezmenila. Zotrvala na úrovni 69 % priemeru EÚ. Predstih výkonnosti pred cenovou hladinou sa tak medziročne zvýšil. Krajinou s najvyššou cenovou hladinou v EÚ zostáva Dánsko (137 % priemeru EÚ). Najnižšiu relatívnu cenovú úroveň má Bulharsko (45 % EÚ). Chorvátsko vstupuje do EÚ s cenovou hladinou o niečo nižšou ako má v súčasnosti Slovensko (66 % EÚ).

Graf 5 Relatívna výkonnosť a cenová hladina krajín EÚ (% EÚ)

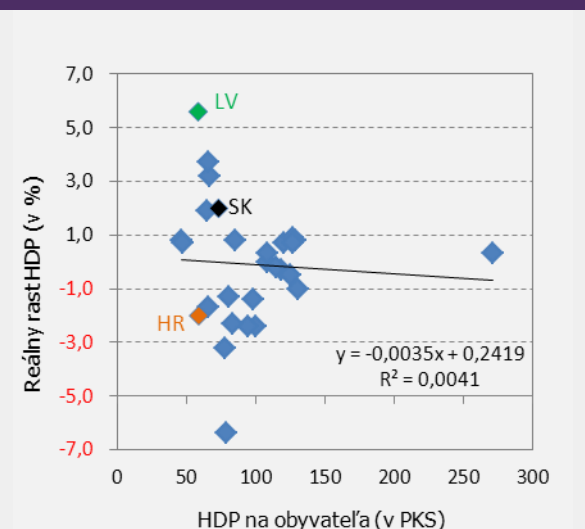
Zdroj: Eurostat.

Poznámka: EA – eurozóna, EU11 – EÚ mimo eurozóny.

Vyššia dynamika produktivity práce na Slovensku sa premietla do zmeny relatívnej produktivity práce, ktorá sa vrátila na úroveň z roka 2010 (81 % EÚ). Slovensko sa už dlhšiu dobu delilo o 17. a 18. priečku v EÚ z hľadiska produktivity so Slovinskom. Podľa aktuálneho odhadu to je Slovensko, ktoré má vyššiu produktivitu ako Slovinsko. Od júla 2013 doplnilo túto dvojicu krajín s produktivitou na úrovni okolo 80 % EÚ Chorvátsko.⁶ Najvýraznejšie medziročné zlepšenie relatívnej produktivity zaznamenala Litva (o 7 p. b.). Relatívna produktivita sa zlepšila aj vo viacerých dlhovou krízou postihnutých krajinách (v Írsku, Grécku, Španielsku a na Cypre), kde však produktivita práce vzrástla iba vďaka rozsiahlemu prepúšťaniu zamestnancov. Z pohľadu krajín V4 je zaujímavý niekoľkoročný rast produktivity práce Poľska, ktorý sa prejavil v tom, že Poľsko má podľa aktuálnych odhadov úroveň produktivity práce prevyšujúcu nielen úroveň Maďarska, ale aj úroveň Českej republiky.⁷ Z pohľadu vývoja v celej EÚ (EU-28) môžeme konštatovať medziročné spomalenie (beta) konvergenzie produktivity, avšak toto spomalenie bolo v súvislosti so zmenami v zamestnanosti miernejšie ako v prípade konvergenzie výkonnosti.

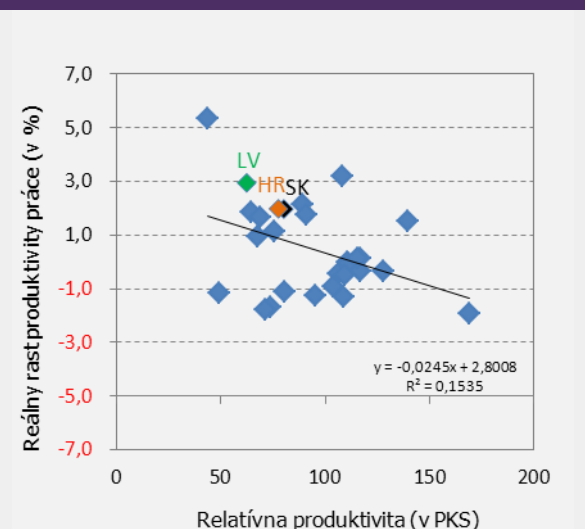
⁶ To vstupuje do EÚ s relatívnou úrovňou 80,4 % priemeru EÚ 27, ktorá je mierne vyššia ako v Slovinsku a zároveň mierne nižšia ako na Slovensku. Kontrast medzi výkonnosťou a relatívnou produktivitou však upozorňuje na zlú situáciu na trhu práce. Dobrá pozícia Chorvátska v oblasti produktivity je daná veľmi nízkou mierou zamestnanosti.

⁷ K zlepšeniu aktuálnej pozície Poľska prispel čiastočne aj pokles produktivity v Čechách a v Maďarsku.

Graf 6 Konvergencia výkonnosti v EÚ v roku 2012

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: reálny rast HDP za rok 2012, HDP na obyvateľa za rok 2011. Krivka nezohľadňuje výkonnosť Luxemburska.

Graf 7 Konvergencia produktivity v EÚ v roku 2012

Zdroj: Eurostat.

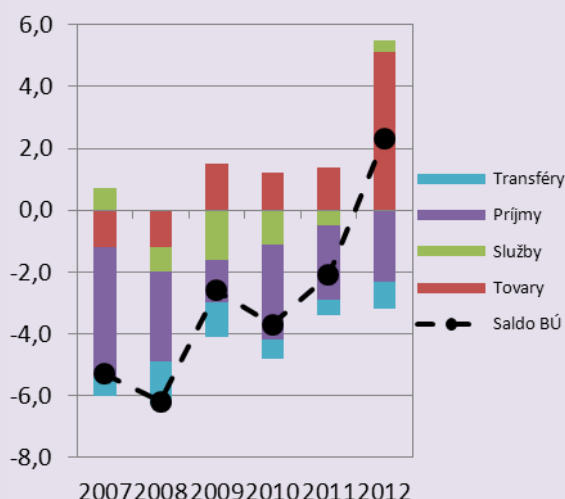
Poznámka: reálny rast produktivity za rok 2012, relatívna produktivita za rok 2011.

Ukazovatele vonkajšej nerovnováhy sa v EÚ medziročne mierne zlepšili. Nízky domáci dopyt tlmiel dovoz, čo sa prejavilo v zmiernení deficitov bežného účtu platobnej bilancie. Saldo bežného účtu platobnej bilancie EÚ bolo pozitívne (0,3 % HDP) a prebytok eurozóny stúpol na 1,2 % HDP (z 0,2 % HDP v roku 2011). Rozdiely medzi jednotlivými krajinami EÚ sa znížili.⁸ Dynamika vývozu zo Slovenska bola pod vplyvom nových výrobných kapacít v automobilovom priemysle oveľa vyššia ako dynamika dovozu tlmená klesajúcim domácim dopytom. Vďaka najvyššiemu prebytku obchodnej bilancie tovarov v histórii Slovenska (5,1 % HDP) prebytok bežného účtu platobnej bilancie dosiahol 2,3 % HDP.

Box 1: Faktory vývoja ukazovateľov vonkajšej nerovnováhy v EÚ

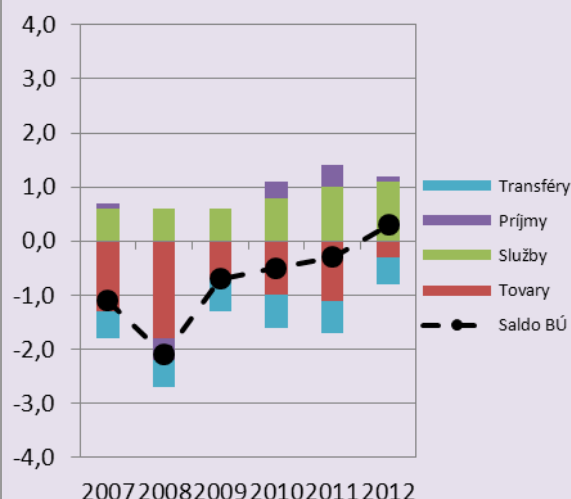
Zmiernenie vonkajšej nerovnováhy pozorované na základe vývoja salda bežného účtu v období po vypuknutí hospodárskej krízy neprebiehala vo všetkých krajinách rovnako. Z pohľadu vývoja slovenského zahraničného obchodu môžeme nadobudnúť dojem, že miernejšie deficity a slabšie prebytky bežného účtu sú výlučne dôsledkom vývoja obchodu s tovarmi. Ako potvrdzujú nasledujúce dva grafy, kladné saldo zaznamenané na Slovensku bolo výsledkom výrazne vyššieho prebytku obchodnej bilancie. To však neplatí pre EÚ ako celok. Tu je potrebné rozlišovať medzi statickým a dynamickým pohľadom na bežný účet platobnej bilancie. Vidíme, že saldo bežného účtu platobnej bilancie EÚ sa síce zmenilo zo záporného na kladné v súvislosti s medziročným poklesom deficitu obchodnej bilancie, prebytok bol však tvorený prebytkom bilancie služieb.

⁸ Klesla štandardná odchýlka. Rozdiel medzi minimom a maximom sa však zvýšil, keďže Cyprus zaznamenal na základe predbežných údajov rekordný deficit na úrovni 11,7 % HDP. Najvyššie prebytkové saldo malo Holandsko 9,9 % HDP (10,1 % HDP v roku 2011).

Graf A Vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie a jeho zložiek v SR

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: saldo bežného účtu v % HDP voči zvyšku sveta.

Graf B Vývoj salda bežného účtu platobnej bilancie a jeho zložiek v EÚ

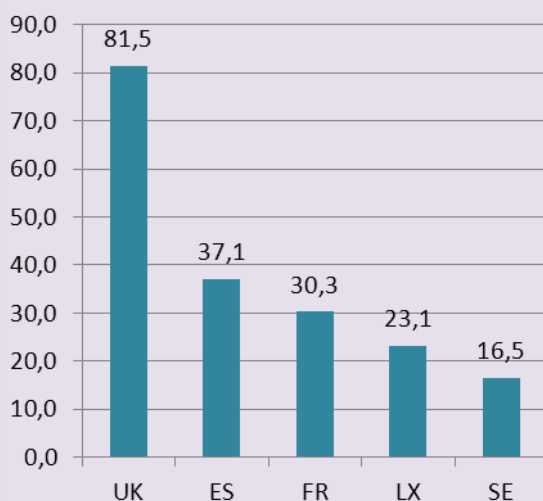
Zdroj: Eurostat.

Poznámka: saldo bežného účtu v % HDP voči krajinám mimo EÚ. Suma celkových súčtov krajín EÚ vykazuje rovnaký trend, avšak so skorším uzavretím deficitu.

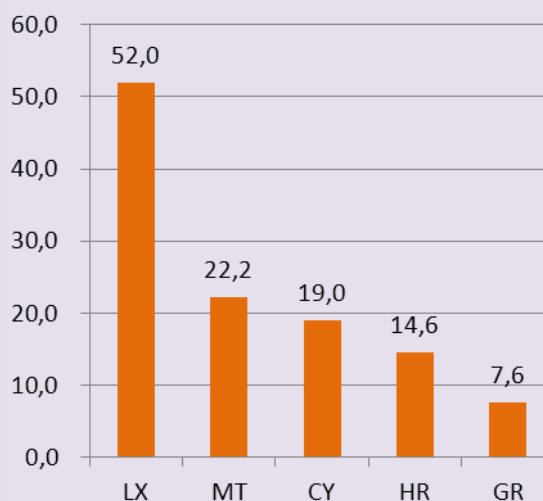
Nemecko, náš najvýznamnejší obchodný partner, malo počas celého obdobia od roku 2007 kladné saldo tvorené vysokým prebytkom obchodnej bilancie a prebytkom bilancie príjmov. Česká republika síce zaznamenala v roku 2012 nárast prebytku obchodnej bilancie, nie však v takej miere ako Slovensko. V rokoch 2007 až 2012 vykazovala ČR relatívne stabilný deficit bežného účtu, ktorý bol tvorený vysokými deficitmi príjmového účtu.

Príspevok Slovenska ku kladnému saldu bežného účtu EÚ bol vzhľadom na veľkosť našej ekonomiky nízky. Rozhodujúcu úlohu pri poklese deficitu obchodnej bilancie EÚ zohralo Taliansko, Španielsko a Nemecko.* Všetky tri krajiny vyviezli o 3,7 až 4,2 % viac tovarov ako pred rokom, ich vývoz rástol o niečo rýchlejšie ako priemer za EÚ (3,2 %). Na rozdiel od Nemecka alebo Slovenska, Taliansko zaznamenalo prebytok obchodnej bilancie prevažne vďaka medziročnému poklesu dovozu (o 5,4 %). Nižší dovoz bol dôležitým faktorom aj zmiernenia deficitu obchodnej bilancie Španielska. To naznačuje, že ku zmierneniu ukazovateľov vonkajšej nerovnováhy nedochádza v súvislosti so zmenami konkurencieschopnosti, ale skôr kvôli nízkemu domácejmu dopytu.

Ako už bolo spomenuté, prebytok bežného účtu platobnej bilancie EÚ bol tvorený najmä prebytkom bilancie služieb, ktorý postupne rastie. Otázkou zostáva, kto a voči komu ho tvorí. Najväčší prebytok spomedzi krajín EÚ (v hodnotovom vyjadrení) vytvorili v roku 2012 Spojené kráľovstvo, Španielsko a Francúzsko. Tieto krajiny dlhodobo vykazujú kladné saldo bilancie služieb. Na rozdiel od bilancie tovarov, ktorú má zápornú väčšina krajín EÚ, zápornú bilanciu služieb malo v roku 2012 iba Fínsko a Nemecko. Najvyššiu bilanciu v pomere k HDP malo Luxembursko, Malta a Cyprus.

Graf C Krajiny EÚ s najvyšším saldom bilancie služieb (v mld. EUR)

Zdroj: Eurostat.

Graf D Krajiny EÚ s najvyšším saldom bilancie služieb (v % HDP)

Zdroj: Eurostat.

Celkový objem vývozu služieb krajín EÚ mimo úniu neustále rastie a v roku 2012 prekročil 80 % vývozu v rámci únie. Saldo obchodu so službami mimo EÚ je však dlhodobo vyššie ako saldo obchodu so službami v rámci EÚ. Majoritný podiel na tomto výsledku majú Spojené kráľovstvo a Francúzsko, ktoré spolu tvoria viac ako 60 % prebytku EÚ voči krajinám mimo únie. Obchod s krajinami mimo EÚ je hlavným zdrojom prebytku bilancie služieb väčšiny krajín EÚ. Významnými výnimkami sú Španielsko, Luxembursko, Malta a Chorvátsko, ktorých vývoz služieb v rámci únie výrazne (2 až 3,5 násobne) prevyšuje vývoz služieb mimo úniu.

* Taliansko prešlo zo záporného na kladné saldo, deficit Španielska klesol takmer na polovicu a Nemecko zaznamenalo nárast prebytku obchodnej bilancie o viac ako 15 %.

ŠTRUKTURÁLNE A INŠTITUCIONÁLNE REFORMY

Absencia nových reformných opatrení zlepšujúcich podnikateľské prostredie sa prejavila v ďalšom medzročnom zhoršení postavenia Slovenska v rebríčkoch konkurencieschopnosti.

Svetové hospodárske fórum (WEF 2012) zaradilo Slovensko na 71. miesto spomedzi 144 hodnotených krajín. V medzročnom porovnaní ide o pokles o dve miesta. Z poradia Slovenska v jednotlivých hodnotených ukazovateľoch vyplýva, že negatívne boli vnímané najmä úpravy zákonníka práce.⁹ Zhoršilo sa hodnotenie takmer všetkých ukazovateľov kvality inštitúcií. V novom indikátore zohľadňujúcom kontinuálne poskytovanie služieb podporujúcich podnikanie sa umiestnilo Slovensko až na 130. mieste. Na horšie celkové

⁹ V nákladoch na prepúšťanie zamestnancov kleslo Slovensko z 51. na 104. miesto.

postavenie malo však vplyv aj preradenie Slovenska medzi krajiny s rastom založeným na inováciách.¹⁰

Inštitút pre rozvoj manažmentu (IMD 2013) hodnotí kvalitu podnikateľského prostredia o niečo pozitívnejšie. Postavenie Slovenska v ich aktuálnom rebríčku sa nezmenilo, rovnako ako pred rokom obsadilo 47. miesto.¹¹ Pozícia Slovenska v rámci hodnotených krajín EÚ je tiež lepšia ako v prípade rebríčka Svetového ekonomického fóra. Maďarsko, Slovinsko, Grécko, Rumunsko, Bulharsko a Chorvátsko sú hodnotené horšie ako Slovensko. Hlavnými výzvami pre Slovensko sú zlepšenie efektívnosti verejnej správy, zníženie korupcie a zvýšenie transparentnosti, znovunastolenie dôveryhodnosti v justíciu, zlepšenie efektívnosti vzdelávania, podpora inovácií a výskumu a zvýšenie flexibility na trhu práce.

Jednoduché porovnanie postavenia Slovenska v rebríčku „Doing Business“ ukazuje, že došlo k medziročnému zlepšeniu o dve priečky. Po zohľadnení metodologických zmien sa však podľa Svetovej banky (WB a IFC 2013) podmienky pre podnikanie na Slovensku medziročne nezmenili. Slovensko je naďalej v prvej štvrtine 185 krajín sveta.¹² Stále má najlepšie podmienky pre podnikanie v rámci krajín V4. Náskok voči Poľsku sa však výrazne znížil. V súvislosti s viacerými reformami oblasti registrácie nehnuteľností, platenia daní, vynucovania kontraktov a riešení insolvenčných vecí sa Poľsko stalo reformátorom roka. Slovensko si svoju pozíciu udržalo najmä vďaka lepšiemu hodnoteniu výberu a platenia daní, ktoré súviselo s elektronickými službami a zjednodušením výberu daní, sociálnych a zdravotných odvodov. Znížil sa počet úkonov a čas potrebný na ich vykonanie. Mierne zlepšenie nastalo aj v ďalších štyroch oblastiach. Naopak, zhoršilo sa relatívne postavenie Slovenska v podmienkach pre rozbeh podnikania a pri ochrane investorov. Zhoršenie v týchto oblastiach vyplývalo z vyššej reformnej aktivity v iných krajinách.

Tabuľka 1 Vývoj postavenia krajín V4 v rebríčkoch konkurencieschopnosti

Krajina	Doing Business				Global Competitiveness Report				World Competitiveness Yearbook			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Slovensko	42	41	48	46	47	60	69	71	49	48	47	47
Česko	74	63	64	65	31	36	38	39	29	30	33	35
Maďarsko	47	46	51	54	58	52	48	60	42	47	45	50
Poľsko	72	70	62	55	46	39	41	41	32	34	34	33
Počet krajín	183	183	183	185	133	139	142	144	59	59	59	60

Zdroj: WB, WEF, IMD.

Poznámka: Tabuľka prezentuje poradie krajín platné v čase zverejnenia, ktoré nezohľadňujú medziročné zmeny metodológie a počtu hodnotených krajín.

Napriek niektorým čiastkovým reformným krokom priority Slovenska v oblasti štrukturálnych reforiem vedúcim k trvalo udržateľnému rastu zostávajú podľa OECD (2013) v platnosti. SR by sa mala zamerať na zlepšenie financovania a efektívnosti vzdelávacieho systému,

¹⁰ Hodnotenie týchto krajín kladie väčšiu váhu na faktory týkajúce sa výskumu, vývoja a inovácií, v ktorých Slovensko zaostáva za hodnotenými vyspelými krajinami.

¹¹ Počet hodnotených krajín sa zvýšil z 59 na 60, postavenie SR sa tak vlastne zlepšilo o jedno miesto. Hodnotenie Maďarsko sa zhoršilo natoľko, že bolo zaradené za Slovensko.

¹² Po revízii údajov a zohľadnení rozšírenia hodnotenia o dve krajiny obsadila SR nielen v tomto, ale aj v minulom roku 46. miesto.

zníženie administratívnych bariér konkurencie, podporu inovácií a na odstránenie bariér zvyšovania zamestnanosti žien, posilnenie politík podporujúcich mobilitu práce a aktiváciu nezamestnaných.

Ako vyplynulo z Ročného prieskumu rastu (EK 2013a) priority identifikované pred rokom zostávajú v platnosti aj pre tento rok. Zahŕňajú diferencovanú fiškálnu konsolidáciu podporujúcu rast, obnovenie normálneho poskytovania úverov v ekonomike, podporu rastu a konkurencieschopnosti, boj s nezamestnanosťou a sociálnymi dopadmi krízy a modernizáciu verejnej správy. Aktuálny Národný program reforiem (MF SR 2013a) zohľadňuje tieto priority. Komisia v svojom hodnotení (EK 2013b) konštatuje, že Slovensko zaznamenalo za uplynulý rok istý pokrok v uskutočňovaní plánovaných opatrení a zohľadnení minuloročných odporúčaní. Rada EÚ (EK 2013c) odporúča zintenzívniť pokrok najmä v oblasti trhu práce, energetiky a verejnej správy. Spomína hlavne posilnenie kapacít pri službách poskytovaných uchádzačom o zamestnanie, posilnenie prepojenia sociálnej podpory s aktivačnými opatreniami, efektívnejšie riešenie dlhodobej nezamestnanosti a nezamestnanosti mladých, predškolskú starostlivosť o deti pracujúcich rodičov a zníženie daňového zaťaženia nízkopríjmových pracovníkov. V energetickom sektore je nedostatkom predovšetkým nedostatočne fungujúci trh, kde sa odporúča zvýšiť transparentnosť mechanizmu stanovovania cien. Výhrady v oblasti implementácii opatrení vedúcich k zlepšeniu efektívnosti verejnej správy sa týkajú tempa posilňovania analytických kapacít a zlepšovania manažmentu ľudských zdrojov.

Domáci vývoj v roku 2012 (resp. v poslednom dostupnom období) nenaznačuje viditeľný posun smerom k splneniu cieľov Stratégie 2020. Mierne sa zvýšila miera zamestnanosti, podiel populácie s terciárnym vzdelaním, podiel výdavkov na vedu a výskum a podiel obnoviteľných zdrojov energie. Aktuálne hodnoty týchto ukazovateľov sú však stále značne vzdialené cieľovým hodnotám.

V rámci ukazovateľov sledujúcich dodatočné národné ciele SR sme mohli sledovať čiastkové zlepšenie dlhodobej udržateľnosti verejných financií, efektívnosti výberu dane z pridanej hodnoty, počtu výskumných citácií a zmiernenie dlhodobej nezamestnanosti. Ani vývoj týchto ukazovateľov nenaznačuje dostatočný pokrok v oblastiach dôležitých pre trvalo udržateľný rast a konkurencieschopnosť slovenskej ekonomiky. Splnenie stanovených cieľov do roku 2020 sa javí byť nereálne.

Tabuľka 2 Plnenie cieľov stratégie Európa 2020

Ukazovateľ	Slovensko			EÚ		
	Pôvodná hodnota	Aktuálna hodnota	Cieľ	Pôvodná hodnota	Aktuálna hodnota	Cieľ EÚ
Miera zamestnanosti (% vo vekovej skupine 20 - 64 rokov)	66,4	65,1 (+)	72	69,0	68,5 (-)	75
Výdavky na vedu a výskum (% HDP)	0,47	0,68 (+)	1,0	1,96	2,03 (+)	3,0
Miera vysokoškolsky vzdelanej populácie (% v skupine 30 - 34 rokov)	15,8	23,7 (+)	40	31,5	35,8 (+)	40
Predčasné ukončenie školskej dochádzky (% v skupine 18 - 24 rokov)	6,0	5,3 (-)	6	16,6	12,8 (+)	10
Populácia ohrozená chudobou a sociálnym vylúčením (% populácie)	20,6	20,6 (=)	17,2	21,4	24,2 (-)	19,4
Emisie skleníkových plynov mimo ETS (zmena oproti roku 2005 v %)	-8,2	-9,9	13	-	-	-
Podiel obnoviteľných zdrojov energie na hrubej konečnej spotrebe (%)	7,4	9,7 (+)	14	10,3	13,0 (+)	20
Konečná energetická spotreba (zmena oproti priemeru za 2001 - 2005)	-3,1	-2,5	-11	-	-1,8	-

Zdroj: Eurostat, MF SR.

Poznámka: Pôvodná hodnota predstavuje hodnotu známu v období formulácie cieľa, prevažne údaj za rok 2008 alebo 2009. Aktuálna hodnota je posledná dostupná hodnota (za rok 2012 alebo 2011, prípadne 2010). Hodnota v zátvorke vyjadruje medziročný zlepšenie (+) alebo zhoršenie (-) plnenia daného ukazovateľa. V ostatných prípadoch nebolo možné zhodnotiť vývoj, lebo nebol k dispozícii novší údaj.

Tabuľka 3 Plnenie dodatočných národných cieľov stratégie Európa 2020

Ukazovateľ	Aktuálna hodnota	Cieľ	Ukazovateľ	Aktuálna hodnota	Cieľ
Ukazovateľ dlhodobej udržateľnosti verejných financií	6,8 (+)	0,0	Poradie v rebríčku Doing business	46 (=)	15
Efektívnosť výberu dane z pridanej hodnoty	57,8 (+)	74	Index regulácie trhu produktov (počet bodov)	1,54	1,20
Výsledok PISA (priemerný počet dosiahnutých bodov)	488	505	E-government index (%)	62,0	90,0
Citácie na výskumníka (% , priemer EÚ = 100)	39 (+)	70	Index korupcie (%)	56	80
Vývoz high-tech produktov (% z celkového vývozu)	6,6 (=)	14,0	Roky zdravého života (očakávaný počet pri narodení)	52,2 (-)	60,0
Miera dlhodobej nezamestnanosti (% aktívnej populácie nad 15 r.)	8,9 (+)	3,0			

Zdroj: MF SR.

Poznámka: Aktuálna hodnota je posledná dostupná hodnota (za rok 2010 alebo 2011). Index regulácie trhov dostupný iba za rok 2008. Hodnota v zátvorke vyjadruje medziročný zlepšenie (+) alebo zhoršenie (-) plnenia daného ukazovateľa. V ostatných prípadoch nebolo možné zhodnotiť vývoj, lebo nebol k dispozícii novší údaj.

VÝHLAD VÝVOJA V NASLEDUJÚCICH ROKOCH

Hospodársky vývoj na Slovensku bude v nasledujúcich rokoch naďalej závisieť prevažne od zahraničného dopytu. V roku 2013 bude rast tlmený nepriaznivým domácim vývojom, reálna súkromná i verejná spotreba, ako aj investície medziročne opäť poklesnú. Tempo rastu HDP Slovenska bude nízke, podľa aktuálnej prognózy NBS (P2Q-2013), na úrovni 0,6 %. Po dočasnom prepade vývozu koncom roka 2012 a jeho stagnácii začiatkom roka 2013 by sa mal rast zahraničného dopytu podľa aktuálnej predikcie NBS postupne obnoviť a výraznejšie akcelerovať v nasledujúcich rokoch. V rokoch 2014 a 2015 by už mal okrem čistého exportu k rastu prispievať aj domáci dopyt. Za predpokladu naplnenia predikcie NBS sa hospodársky rast Slovenska zrýchli na 2,3 % v roku 2014 a na 3,3 % v roku 2015.

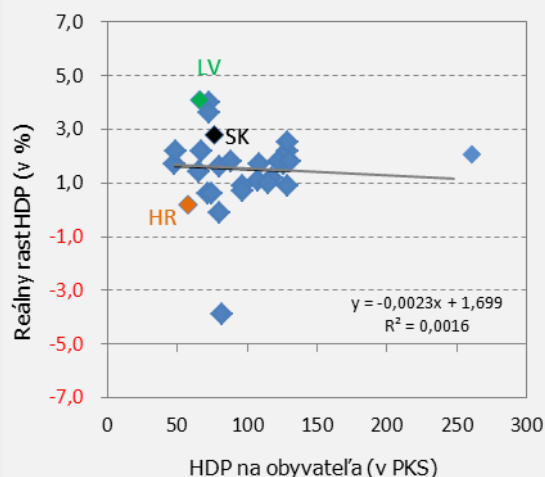
Európska komisia (2013a) odhaduje mierne vyššiu dynamiku vývoja HDP na Slovensku (1,0 %) v roku 2013. Napriek tomu, Slovensko nebude dočasne patriť medzi najdynamickejšie krajiny EÚ. Popri pobaltských krajinách, ktoré by mali rásť tempom prevyšujúcim 3 %, aj ďalších 5 krajín EÚ (vrátane Írska a Malty) bude pravdepodobne rásť rýchlejšie ako Slovensko. Za predpokladu naplnenia odhadov Komisie, v roku 2014 už bude Slovensko (s tempo rastu 2,8 %) opäť štvrtou najrýchlejšie rastúcou krajinou EÚ po pobaltských krajinách a tretou najrýchlejšie rastúcou krajinou eurozóny (po Estónsku a Lotyšsku). Hospodárske oživenie predpokladá Komisia aj v ostatných krajinách EÚ (vrátane Chorvátska). Kladné tempo rastu HDP by mali zaznamenať všetky krajiny okrem Cypru (-3,9 %) a Slovinska (-0,1 %).

Diferenciál rastu Slovenska voči priemeru Európskej únie sa v roku 2013 zníži pod jeden percentuálny bod, čo pri mierne vyššom domácom raste cien môže znamenať dočasne zastavenie približovania sa relatívnej výkonnosti slovenskej ekonomiky k priemeru EÚ. V nasledujúcich rokoch by sa mal rozdiel medzi rastom HDP na Slovensku a priemerným rastom v EÚ zvyšovať, čo vytvorí predpoklady pre opätovné oživenie konvergenzie výkonnosti. Podľa EK by relatívna výkonnosť Slovenska mohla v roku 2014 prekročiť 77 % HDP a dostať sa nielen nad úroveň Grécka a Portugalska, ale aj Cypru.¹³ Vo všeobecnosti však nemožno v EÚ očakávať citeľné obnovenie beta konvergenzie v roku 2014.

Ďalšie spomalenie hospodárskeho rastu v roku 2013 sa prejaví v poklese, prípadne stagnácii zamestnanosti a miernom raste miery nezamestnanosti na Slovensku.¹⁴ Priemerná zamestnanosť v EÚ bude naďalej klesať, rozdiely medzi krajinami by sa však mohli zmierniť. Najdynamickejšie by sa mala zamestnanosť zvýšiť v Lotyšsku. Pre rok 2014 Komisia očakáva, že väčšina krajín zaznamená aspoň mierny nárast zamestnanosti. Na rozdiel od roku 2012, pokles zamestnanosti by už nemal byť hlavným faktorom rastu produktivity práce.

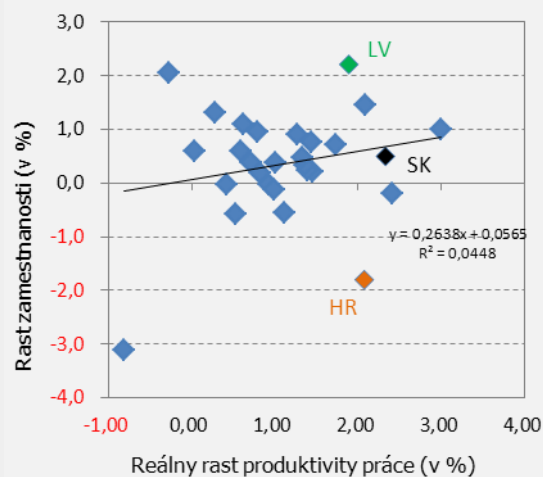
¹³ V prípade naplnenia sa veľmi nepriaznivého výhľadu vývoja HDP Cypru sa môže jeho relatívna výkonnosť znížiť až na úroveň 77 % EÚ zo súčasných 91 % EÚ. Pritom ešte v roku 2009 dosahoval Cyprus výkonnosť rovnajúcu sa priemeru EÚ.

¹⁴ Komisia predpokladá stagnáciu, aktuálna strednodobá prognóza NBS ráta s poklesom o 0,8 %.

Graf 8 Očakávaný vývoj konvergenie výkonnosti v EÚ

Zdroj: Európska komisia.

Poznámka: reálny rast HDP za rok 2014, HDP na obyvateľa za rok 2013. Krivka nezohľadňuje výkonnosť Luxemburska.

Graf 9 Očakávaný vývoj konvergenie produktivity v EÚ

Zdroj: Európska komisia.

Poznámka: reálny rast produktivity za rok 2014, rast počtu zamestnaných v roku 2014.

V roku 2013 by mala podľa predikcie EK (2013) miera nezamestnanosti vo väčšine krajín EÚ dosiahnuť vrchol a v roku 2014 by sa mohla aspoň čiastočne znížiť. Negatívny vývoj pretrvá najmä na Cypre a v Chorvátsku. Na Slovensku môžeme na základe aktuálnych predikcií očakávať v nasledujúcom roku miernu korekciu miery nezamestnanosti. V roku 2014 bude však SR stále patriť medzi krajiny EÚ s najvyššou mierou nezamestnanosti.

V prostredí slabého rastu HDP a mierneho poklesu zamestnanosti sa rast produktivity práce na Slovensku v roku 2013 zníži (na 1,4 % podľa aktuálnej predikcie NBS). Pri predpokladanom vyššom medziročnom náraste kompenzácií na zamestnanca sa jednotkové náklady zvýšia viac ako v roku 2012 (o 1,4 % podľa NBS a 0,7 % podľa EK). Podobným tempom budú pravdepodobne rásť aj v roku 2014 a 2015. V porovnaní s vývojom v eurozóne pôjde o priemerný a na úrovni celej EÚ o podpriemerný rast nákladov práce.

Za predpokladu naplnenia aktuálnych predpokladov o cenovom vývoji v EÚ si Slovensko udrží súčasnú úroveň relatívnej cenovej hladiny.¹⁵ Lotyšsko vstúpi do eurozóny v roku 2014 s takmer identickou relatívnou cenovou hladinou ako bude mať Slovensko. V súvislosti s predpokladanými slabými inflačnými tlakmi naprieč celou EÚ nemožno očakávať zásadné zmeny vo vývoji cenovej hladiny krajín EÚ. Vyšší diferenciál rastu cien sa pravdepodobne prejaví vo vyššom náraste relatívnej cenovej hladiny v Estónsku a v Rumunsku (približne o 2 % p. b.). Naopak v Grécku bude korekcia cien a cenová hladina sa môže znížiť na 85 % EÚ.

¹⁵ Vychádzajúc z výhľadu EK pre HICP by sa relatívna cenová hladina SR mohla zvýšiť na 69,0 % EÚ v roku 2014 (zo súčasných 68,7 % EÚ). Aktuálna predikcia NBS uvažuje s ešte nižšou domácou infláciou, ktorá by sa mohla prejavila v zápornom inflačnom diferenciáli voči priemeru EÚ a čiastočnom poklese relatívnej cenovej hladiny SR (na 68,6 % EÚ).

Grécko a ďalšie krízou postihnuté krajiny zaznamenajú v súvislosti pokračujúcim negatívnym hospodárskym vývojom aj pokles relatívnej produktivity práce. Slovensko by malo aj pri miernejšom medziročnom raste produktivity práce patriť medzi krajiny EÚ s dynamickejšim vývojom produktivity práce. V nasledujúcich rokoch by sa mala relatívna produktivita najviac zvýšiť v Estónsku a v Chorvátsku (o viac ako 4 p. b.).

Tabuľka 4 Výhľad ukazovateľov reálnej konvergencie SR

Reálna konvergencia	2013	2014	2015
HDP v PKS (% EÚ)	76,0 (76,3)	76,7 (77,3)	77,9
Porovnateľná cenová hladina (% EÚ)	68,6	68,6	68,7
Relatívna produktivita práce (% EÚ)	82,2	83,1	84,5
Hospodársky rast	2013	2014	2015
Rast HDP SR (v %, s. c.)	0,6 (1,0)	2,3 (2,8)	3,3
Konečná spotreba domácností (zmena v %, s. c.)	-0,5 (0,0)	1,5 (0,9)	2,6
Konečná spotreba verejnej správy (zmena v %, s. c.)	-0,3 (-0,5)	0,1 (1,3)	1,6
Tvorba hrubého fixného kapitálu (zmena v %, s. c.)	-2,0 (1,4)	0,3 (3,0)	2,9
Vývoz tovarov a služieb (zmena v %, s. c.)	2,1 (3,0)	4,5 (6,2)	5,8
Dovoz tovarov a služieb (zmena v %, s. c.)	1,3 (2,4)	3,8 (5,1)	5,5
Otvorenosť ekonomiky	2013	2014	2015
Obchodná bilancia (% HDP)	5,8 (6,0)	6,3 (7,2)	6,8
Bilancia bežného účtu PB (% HDP)	3,6 (2,5)	4,4 (3,3)	5,1
Otvorenosť ekonomiky (% HDP)	185,7	188,3	192,3
Trh práce	2013	2014	2015
Zamestnanosť (zmena v %, ESA 95)	-0,8 (0,0)	0,2 (0,5)	0,5
Miera nezamestnanosti (v %, VZPS)	14,4 (14,5)	14,1 (14,1)	13,5
Kompenzácie na zamestnanca (zmena v %, ESA 95)	2,8 (1,7)	3,4 (3,0)	4,0
Produktivita práce (zmena v %, ESA 95)	1,4 (0,9)	2,1 (2,3)	2,8

Zdroj: NBS, EK.

Poznámka: Predikcia EK v zátvorke. Odhad vývoja výkonnosti vychádza z očakávaného diferenciálu reálneho rastu v SR a v EÚ. Odhad vývoja relatívnej cenovej hladiny je založený na diferenciály HICP a odhad vývoja relatívnej produktivity práce vychádza z očakávaného diferenciálu rastu produktivity práce. Očakávaný rast HDP, cien i produktivity na Slovensku je prevzatý zo Strednodobej predikcie NBS (2013). Očakávaný vývoj HDP, inflácie a produktivity v EÚ pre roky 2013 a 2014 pochádza z Jarnej prognózy EK (2013) a pre rok 2015 z výhľadu MMF (2013a).

Podľa aktuálnej predikcie EK by v horizonte do roku 2014 mohlo dôjsť k ďalšiemu zmierneniu deficitov krajín hospodáriacich so záporným saldom bežného účtu platobnej bilancie. Výraznejšie zhoršenie salda bežného účtu dosiahne pravdepodobne Bulharsko, ktoré bude mať druhý najvyšší deficit v EÚ (3,6 % HDP) po Rumunsku (-3,9 % HDP).

Napriek stabilizácii situácie na finančných trhoch, výhľad vývoja slovenskej ekonomiky na rok bol počas predchádzajúcich 12 mesiacov viackrát prehodnotený smerom nadol v súvislosti

so slabším skutočným vývojom v roku 2012, ako aj v nadväznosti na slabší očakávaný vývoj zahraničného dopytu Slovenska. Pre aktuálny výhľad hospodárskeho rastu na roky 2013 a 2014 stále prevládajú riziká smerom nadol z titulu konsolidačných opatrení, neistoty ohľadne vývoja dlhovej krízy, s tým súvisiacim prevládajúcim sklonom k úsporám a nižším zahraničným dopytom. To do veľkej miery platí nielen pre Slovensko, ale aj ostatné krajiny EÚ. Pritom vývoj v EÚ bude silne závislý od ďalšieho vývoja tvorby tzv. skutočnej Hospodárskej a menovej únie a implementácie štrukturálnych reforiem v problémových krajinách.

1.2 REÁLNA KONVERGENCIA KANDIDÁTSKÝCH KRAJÍN

Ukazovatele reálnej ekonomiky kandidátskych krajín sa medziročne výrazne zhoršili. Ich priemerný hospodársky rast bol nižší ako v krajinách EÚ mimo eurozóny. HDP sa medziročne zvýšilo iba na Islande (o 1,6 %) a v Turecku (o 2,2 %). Turecko zaznamenalo medziročné spomalenie rastu o viac ako šesť percentuálnych bodov. V kandidátskych krajinách (okrem Turecka) sa silne prejavil vplyv poklesu zahraničného dopytu a následne aj nižšia súkromná spotreba tlmená vývojom na trhu práce. V Turecku to bol naopak prepád domáceho dopytu, ktorý ešte v rokoch 2010 a 2011 významnou mierou prispieval k vysokému rastu.

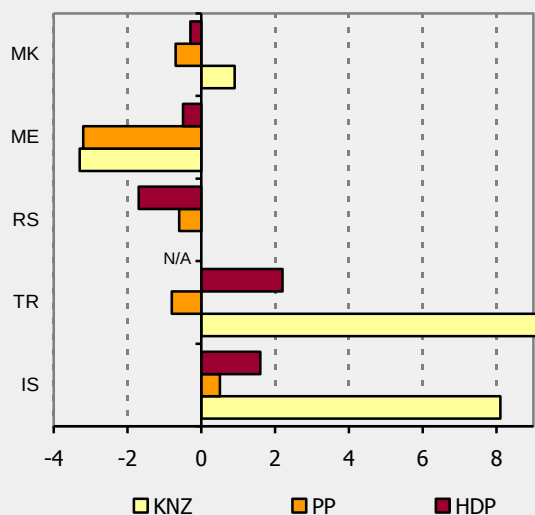
Mierny rast zamestnanosti priniesol čiastočný pokles nezamestnanosti v kandidátskych krajinách. Výnimku tvorilo Srbsko, kde sa zamestnanosť medziročne znížila. Výraznejší prepád HDP sa tu podpísal pod pokles produktivity práce aj pri poklese zamestnanosti. Produktivita sa však medziročne znížila vo všetkých krajinách okrem Islandu. Iba v Čiernej Hore sa kompenzácie na zamestnanca vyvíjali v súlade s poklesom produktivity. Turecko a Island zaznamenali vysoký medziročný rast kompenzácií a následne aj jednotkových nákladov práce.¹⁶

Výkonnosť kandidátskych krajín v roku 2012 stagnovala, čím sa zachovala vysoká heterogénnosť tejto skupiny krajín, daná najmä nadpriemernou výkonnosťou Islandu, ktorého HDP na obyvateľa v PKS predstavuje 112 % priemeru EÚ. Medziročne sa HDP na obyvateľa zvýšilo iba v Turecku (na 56 % EÚ), ktoré sa svojou úrovňou výkonnosti vzdialilo najmenej rozvinutým členom EÚ (Bulharsku a Rumunsku) a priblížilo úrovni Lotyšska, ktorého výkonnosť prekračuje 60 % EÚ. Krajiny bývalej Juhoslávie stagnujú na úrovniach okolo 40 % priemeru EÚ a nedosahujú úroveň pred krízou.

Všetky kandidátske krajiny sa naďalej vyznačujú vyššou relatívnou cenovou úrovňou ako relatívnou výkonnosťou. Na Islande a v Turecku sa cenová hladina medziročne zvýšila. Rozdiel medzi cenovou hladinou a výkonnosťou v týchto dvoch krajinách však nie je vysoký, predstavuje 3,4 p. b. To je výrazne menej ako v Srbsku, v Čiernej Hore alebo Macedónsku. Najväčší nepomer (11 p. b.) eviduje Srbsko, napriek medziročnému poklesu porovnateľnej cenovej hladiny.

¹⁶ Medziročná zmena nominálnych miezd na úrovni 9,2 % naznačuje, že aj v Srbsku rástli jednotkové náklady práce rýchlym tempom.

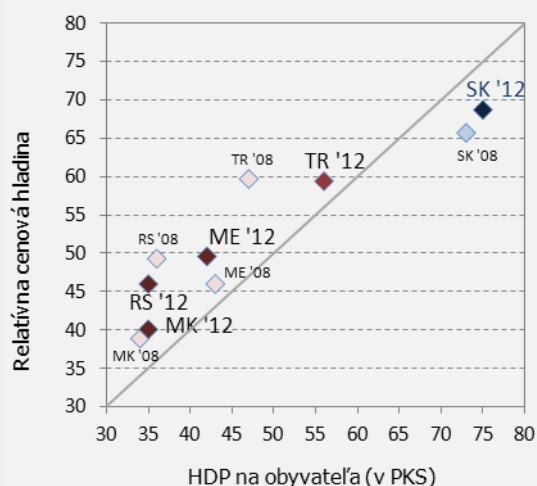
Graf 10 Vývoj ukazovateľov reálnej konvergencie (medziročná zmena v %)

Zdroj: Európska komisia.

Poznámka: KNZ – Kompenzácie na zamestnanca, PP – Produktivita práce, HDP – Hrubý domáci produkt, MK – Macedónsko, ME – Čierna Hora, RS – Srbsko, TR – Turecko, IS – Island. Rok 2012.

Graf 11 Cenová úroveň a výkonnosť kandidátskych krajín v porovnaní so SR

Zdroj: Európska komisia.

Poznámka: údaje za rok 2008 a 2012 v % EÚ 27, MK – Macedónsko, ME – Čierna Hora, RS – Srbsko, TR – Turecko. Cenová úroveň Islandu vzrástla zo 104 % EÚ v roku 2008 na 115 % v 2012 a výkonnosť klesla zo 123 % na 112 %.

Z pohľadu vývoja zahraničnoobchodnej rovnováhy sme mohli (vychádzajúc z predbežných údajov) sledovať viditeľné zmiernenie nerovnováhy v Turecku a v Čiernej Hore, kde sa deficity bežného účtu platobnej bilancie medziročne znížili o 4 a 2 percentuálne body. Naopak v Srbsku a Macedónsku sa deficit prehĺbil. V Srbsku prekročil 10 % HDP. Viacnásobne vyšší deficit ako všetky krajiny EÚ mala v roku 2012 napriek viacročnému trendu zmiernovania Čierna Hora.

VÝHLAD VÝVOJA V NASLEDUJÚCICH ROKOCH

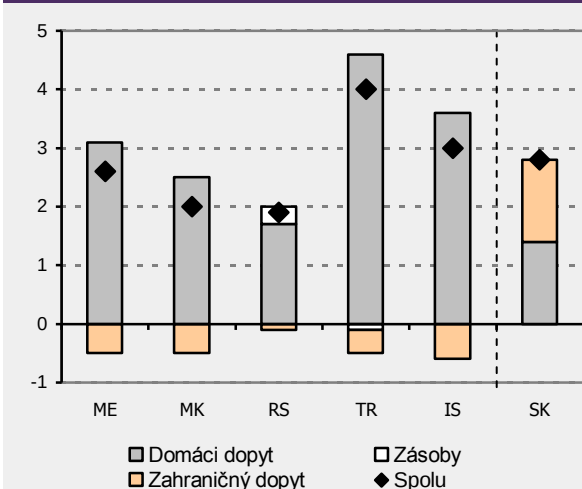
Hospodársky rast krajín bývalej Juhoslávie by sa mal v roku 2013 oživiť a v nasledujúcom roku ešte mierne zosilniť. Postupné zrýchľovanie tempa rastu očakáva EK (2013) aj v Turecku a na Islande. Napriek vyššiemu vývozu, ktorý v roku 2013 potiahne najmä rast HDP v Srbsku (v súvislosti nábehom novej výroby áut), v roku 2014 bude rast všetkých kandidátskych krajín tvorený domácim dopytom. Prevládať by mala investičná zložka domáceho dopytu. Najdynamickejšie by sa malo HDP vyvíjať v Turecku. Odhadované tempo rastu vo výške 4 % (v roku 2014) však bude výrazne nižšie ako hodnoty zaznamenané v rokoch 2010 a 2011. V najbližších dvoch rokoch preto nemožno očakávať významnejšie zrýchlenie reálnej konvergenencie kandidátskych krajín k priemeru EÚ. Čierna Hora, Macedónsko i Srbsko budú rásť pomalšie ako Slovensko. Komisia predpokladá, že kontinuálny rast relatívnej výkonnosti v rokoch 2013 až 2014 dosiahne iba Island. Ten pravdepodobne predbehne výkonnejšie pôvodné krajiny EÚ ako Fínsko a Belgicko.

a bude pokračovať v návrate na úroveň pred krízou.¹⁷ Vychádzajúc z diferenciálu hospodárskeho rastu medzi Tureckom a priemerom EÚ dôjde pravdepodobne aj k zvýšeniu relatívnej výkonnosti Turecka, ktoré si upevní svoj náskok pred ostatnými kandidátskymi krajinami, ako aj náskok pred Bulharskom a Rumunskom.

Vyšší prognózovaný hospodársky rast kandidátskych krajín by sa mal prejavovať vo zvýšení ich zamestnanosti. Miera nezamestnanosti sa však v týchto krajinách podľa EK do roku 2014 výrazne nezmení. V Turecku môžeme v súvislosti s demografickým vývojom a stúpajúcou participáciou rátať s ďalším rastom miery nezamestnanosti. Na rozdiel od krajín bývalej Juhoslávie, ale aj väčšiny krajín EÚ, si však udrží jednocifernú hodnotu.

V nadväznosti na kladný hospodársky rast môžeme v kandidátskych krajinách očakávať zvyšovanie produktivity práce. Jej dynamika bude nízka, ani najrýchlejšie sa rozvíjajúce Turecko pravdepodobne nedosiahne v nasledujúcom roku tempo rastu produktivity očakávané Komisiou pre Slovensko (2,3 %). V Macedónsku a v Srbsku bude vývoj produktivity práce zaostávať aj za priemerom EÚ. Rast kompenzácií na zamestnanca v Turecku a na Islande sa podľa aktuálneho výhľadu v porovnaní s rokom 2012 spomalí, naďalej bude ale vysoký. Jednotkové náklady práce sa budú zvyšovať viac ako na Slovensku (a tiež viac ako v EÚ) aj v Macedónsku a na Čiernej Hore.¹⁸

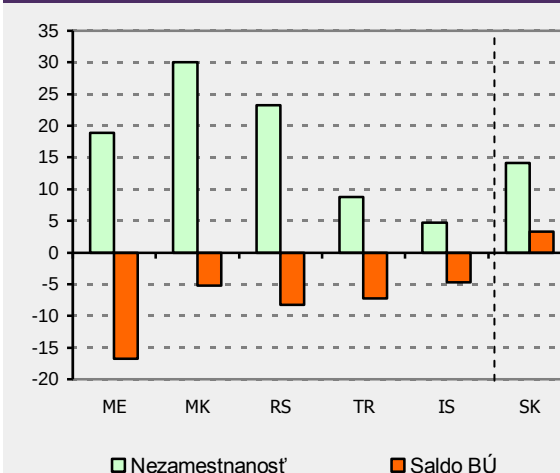
Graf 12 Očakávaný rast a jeho štruktúra v kandidátskych krajinách (r. 2014, v %)

Zdroj: EK.

Poznámka: ME – Čierna Hora, MK – Macedónsko, RS – Srbsko, TR – Turecko, IS – Island.

Graf 13 Saldo bežného účtu PB a miera nezamestnanosti (r. 2014, v % HDP a v %)

Zdroj: Eurostat.

¹⁷ V rokoch 2007 až 2008 dosahoval HDP na obyvateľa v PKS Islandu viac ako 120 % priemeru EÚ, čo by ho radilo na šiestu, resp. siedmu priečku najvýmornejších krajín EÚ. V rokoch 1998/1999 bola jeho pozícia ešte lepšia, so 140 % priemeru EÚ by bol Island druhou najbohatšou krajinou EÚ (po Luxembursku).

¹⁸ Odhad vývoja kompenzácií na zamestnanca, ani nominálnych miezd pre Srbsko nie je k dispozícii. Vývoj nominálnych miezd v prvých mesiacoch roka 2013 naznačuje isté spomalenie rastu mzdových nákladov, vzhľadom na nízky predpokladaný rast produktivity práce však možno očakávať pokračovanie relatívne rýchleho rastu jednotkových nákladov práce (v porovnaní s EÚ).

Prognózované spomalenie dynamiky inflácie v Turecku i na Islande by sa mohlo odraziť v spomalení tempa rastu relatívnej cenovej hladiny a v ďalšom čiastočnom zosúladiení ich cenovej úrovne a výkonnosti. V krajinách bývalej Juhoslávie nemôžeme vzhľadom na slabý rast HDP uvažovať s citelným zmiernením nerovnováhy medzi týmito dvoma ukazovateľmi ani v prípade miernej korekcie cenovej hladiny.

Komisia neočakáva v nasledujúcich dvoch rokoch zásadné zmeny v aktuálnom stave vonkajšej nerovnováhy kandidátskych krajín. V Srbsku sa síce nábeh nových výrob v automobilovom priemysle prejaví vo výraznom zlepšení obchodnej bilancie v roku 2013, tento efekt sa však v roku 2014 pravdepodobne vytratí a za predpokladu zvýšenia domáceho dopytu a s tým súvisiacimi vyššími dovozmi sa môže deficit v roku 2014 opäť mierne zvýšiť. Ak sa naplnia predpoklady pokračujúceho zmiernovania deficitov krajín EÚ, všetky kandidátske krajiny budú mať v roku 2014 vyššie negatívne saldo bežného účtu ako ktorákoľvek krajina EÚ. Štatistiku najnepriaznivejšieho stavu vonkajšej rovnováhy budú naďalej viesť Čierna Hora (so 16,8 % HDP) a Srbsko (s 8,2 % HDP).

2. NOMINÁLNA KONVERGENCIA

2.1 NOMINÁLNA KONVERGENCIA SLOVENSKA A OSTATNÝCH KRAJÍN EÚ

Medziročný rast spotrebiteľských cien na Slovensku sa v druhej polovici roka 2012 stupňoval. V súvislosti s rastúcimi cenami potravín dosiahol úhrnný rast spotrebiteľských cien v októbri 3,9 %. Následne sme boli svedkami rýchleho spomalenia inflácie na 1,7 % (v apríli 2013) najmä v dôsledku zníženia cien energií a spomalenia rastu administratívnych cien. Inflačný diferenciál medzi Slovenskom a priemerom EÚ sa v tom čase znížil na nulu. O mesiac neskôr, v máji 2013, predstavoval 0,2 p. b.

Dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie na Slovensku v sledovanom období postupne klesal, v máji 2013 predstavoval 3 %. Slovensko by tak napriek dezinflácii neplnilo inflačné kritérium.¹⁹ Klesajúci trend prevládal vo väčšine krajín EÚ. V prostredí nízkeho rastu cien mala prevažujúca časť krajín EÚ (19 z 27 krajín) infláciu nižšiu ako referenčná hodnota.²⁰ Najvyššiu medziročnú infláciu (4,4 %) a zároveň aj jej dvanásťmesačný priemer, malo v máji 2013 Rumunsko. Chorvátsko sa delilo s Estónskom o pozíciu tretej krajiny s najvyššou infláciou.

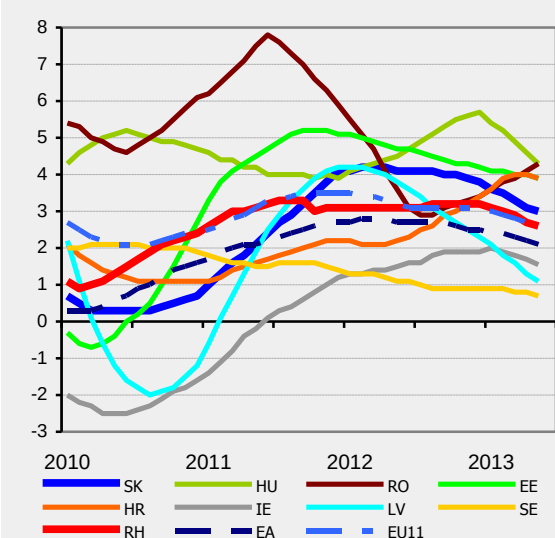
Vývoj na finančných trhoch sa pod vplyvom zásahov ECB, najmä v nadväznosti na ohlásenie nového programu nákupu dlhopisov, stabilizoval. Dlhodobé úrokové sadzby krajín EÚ od leta

¹⁹ Maastrichtské kritériá sa vzťahujú len na krajiny vstupujúce do eurozóny. Slovensko a ostatné krajiny eurozóny už nemusia plniť maastrichtské kritériá, s výnimkou fiškálneho kritéria.

²⁰ V súlade s postupom uplatňovaným v konvergenčných správach ECB a Európskej komisie sme do výpočtu referenčnej hodnoty zaradili Švédsko, Lotyšsko a Írsko. Vývoj v Grécku sa pri výpočte referenčnej hodnoty nebral do úvahy, lebo miera inflácie tam v referenčnom období bola oveľa nižšia ako v ostatných členských štátoch a nízka inflácia v tejto krajine vyplývala z výnimočných faktorov (pretrvávajúcej hlbkej recesie a neobyčajne veľkej zápornej produkčnej medzery.)

2012 postupne klesali. Rozdiely vo vývoji dlhodobej úrokovej miery medzi jednotlivými krajinami EÚ sa značne zmiernili. Priemerný výnos gréckych desaťročných dlhopisov klesol v máji 2013 pod 10 %. Slovensko patrilo medzi väčšinu krajín EÚ, ktoré zaznamenali aj medziročný pokles dvanásťmesačného priemeru dlhodobých sadzieb. Hodnota tohto ukazovateľa slúžiaceho pre posúdenie miery konvergenencie dlhodobých úrokových sadzieb sa zvýšila iba v Slovinsku, na Cypre a v Španielsku. Tieto tri krajiny spolu s Gréckom, Portugalskom, Maďarskom a Rumunskom by v máji 2013 neplnili úrokové kritérium.²¹ Slovensko naďalej plnilo úrokové kritérium s dostatočnou rezervou (1,4 p. b.).²²

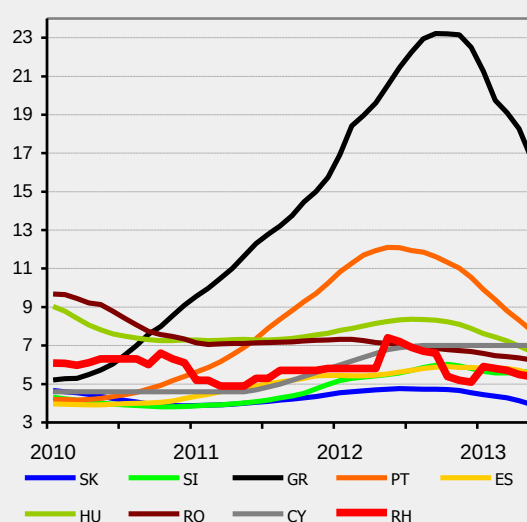
Graf 14 Vývoj inflácie vo vybraných krajinách EÚ (12-mesačný priemer medziročnej HICP inflácie v %)

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty.

Poznámka: Graf znázorňuje vývoj na Slovensku a v krajinách s najvyššou a najnižšou infláciou v EÚ v máji 2013, RH – referenčná hodnota, EA – eurozóna, EU11 – krajiny EÚ mimo eurozóny.

Graf 15 Vývoj dlhodobej úrokovej miery vo vybraných krajinách EÚ (12-mesačný priemer v %)

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty.

Poznámka: Graf znázorňuje vývoj na Slovensku a v krajinách, ktoré v máji 2013 prekračovali referenčnú hodnotu (RH).

Priemerný deficit verejných financií v Európskej únii sa v roku 2012 opäť o niečo priblížil k 3 % HDP. Medziročné zlepšenie bilancie verejných financií však bolo výrazne slabšie ako v predchádzajúcom roku.²³ K najväčšej medziročnej konsolidácii verejných financií došlo v Írsku. S cieľom odstrániť nadmerný deficit výraznejšie konsolidovalo aj Lotyšsko a Rumunsko. Priemerná bilancia EÚ bola naďalej nadmerne negatívna (-4 % HDP). Eurozóna zaznamenala tradične lepší priemerný výsledok (-3,7 % HDP), no zároveň aj vyššie

²¹ Vychádzajúc z údajov ECB, dvanásťmesačný priemer dlhodobej úrokovej miery Chorvátska sa pohyboval na úrovni 5 %, Chorvátsko by tak v máji 2013 plnilo úrokové kritérium.

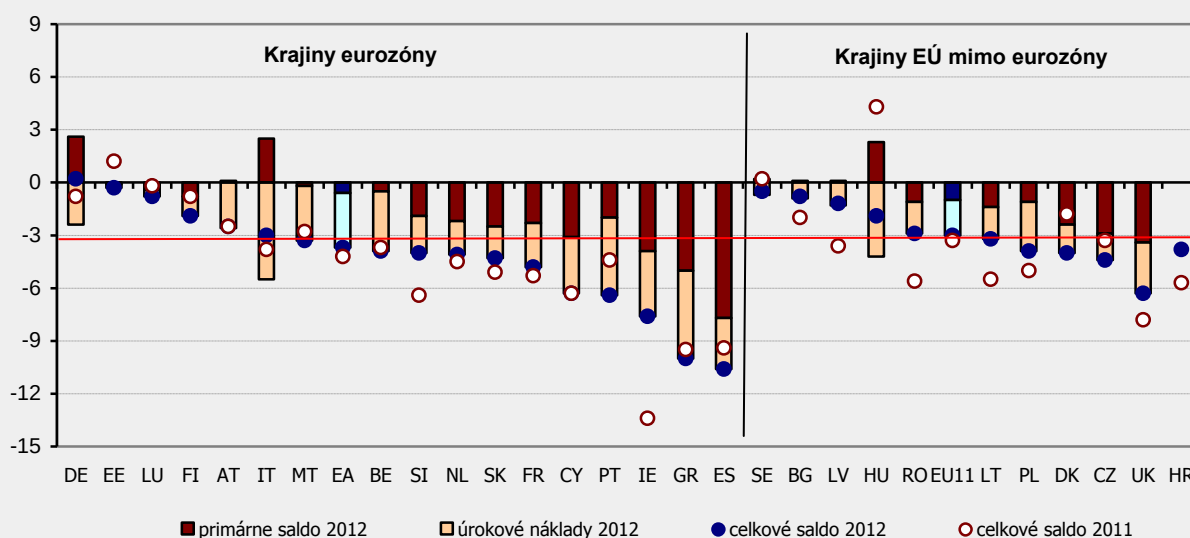
²² V súlade s postupom použitým v Konvergenčnej správe (ECB 2013) sme pri výpočte referenčnej hodnoty použili úrokovú mieru pre Švédsko, Lotyšsko a Írsko.

²³ Počet krajín, ktoré dosiahli medziročný pokles podielu deficitu na HDP sa značne zredukoval. Až dvanásť krajín EÚ zaznamenalo vyššiu hodnotu ako v roku 2011. Pred rokom všetky krajiny s výnimkou Cypru, Slovinska a Švédska znížili svoj podiel deficitu na HDP.

rozdiely medzi jednotlivými krajinami. Nemecko bolo jedinou krajinou celej EÚ, ktorá hospodárila s mierne prebytkovým saldom. Všetky ostatné krajiny mali v roku 2012 deficit. Deficit Španielska a Grécka prekročoval 10 % HDP.

Viacerým krajinám EÚ sa podarilo podľa dostupných údajov za rok 2012 splniť termín odstránenia nadmerného deficitu, na základe toho prestal byť voči nim uplatňovaný postup pri nadmernom deficite.²⁴ Celkový počet krajín EÚ s nadmerným deficitom sa znížil na šesťnásť. Ide o štyri krajiny EÚ mimo eurozóny a dvanásť krajín eurozóny. Pritom až šiestim krajinám eurozóny musel byť predĺžený pôvodný termín odstránenia nadmerného deficitu.²⁵ Hlavným argumentom pre oddialenie termínov bol výrazne slabší hospodársky vývoj a s tým súvisiaci vývoj príjmov verejného rozpočtu, ako sa predpokladalo pri stanovení cieľov.

Graf 16 Štruktúra salda rozpočtu verejnej správy krajín EÚ (% HDP)

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: EA – eurozóna, EU11 – krajiny mimo eurozóny, údaj o primárnom salde Chorvátska nebol k dispozícii.

Slovensko patrilo medzi krajiny, ktoré pokračovali v znižovaní deficitu. Nadálej však vykazovalo nadmerný deficit. Podľa predbežných údajov prezentovaných Eurostatom sa deficit verejných financií v roku 2012 znížil o 0,8 p. b. (na 4,3 % HDP).

²⁴ Jedná sa o Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Rumunsko a Taliansko. Litve bola v súvislosti s nákladmi na dôchodkovú reformu uznaná korekcia nadmerného deficitu aj napriek tomu, že celkový deficit prekročil 3 % HDP.

²⁵ Belgicku, ktoré nesplnilo podmienky v roku 2012, bol zmenený termín korekcie na rok 2013. Holandsko, ktoré malo splniť podmienky v roku 2013, získalo rok navyše. V prípade Francúzska, Portugalska a Slovinska bol termín presunutý na rok 2015 a v prípade Španielska až na 2016. Zhoršenie fiškálnych výsledkov na Malte viedlo k obnoveniu postupu pri nadmernom deficite s termínom odstránenia v roku 2013. Poľsku, jedinej krajinu EÚ mimo eurozóny, ktorá nesplnila pôvodný cieľ 2012, bol termín odstránenia nadmerného deficitu odložený na rok 2014.

Pretrvávajúce deficitné hospodárenie krajín EÚ sa prejavuje vo vyššom verejnom dlhu. Priemerná zadlženosť EÚ stúpila na 85 % HDP a priemerná zadlženosť eurozóny prekročila 90 % HDP. Dlhovou krízou zasiahnuté Portugalsko, Španielsko, Írsko a Cyprus čelili dvojcifernému medziročnému nárastu pomeru dlhu k HDP. Najzadlženejšou krajinou zostáva Grécko (so 157 % HDP). Relatívne vysoké zvýšenie dlhovej úrovne zaznamenalo aj Slovensko. Stále síce patrí medzi menšinu krajín eurozóny s dlhom nižším ako 60% HDP, pomer dlhu k HDP však prekročil 50 % HDP a dostal sa nad prvú hranicu definovanú domácim ústavným zákonom o rozpočtovej zodpovednosti. V zmysle platných pravidiel rozpočtovej zodpovednosti minister financií zaslal v júni 2013 Národnej rade SR list obsahujúci zdôvodnenie výšky dlhu a návrh opatrení na jeho zníženie.²⁶

Volatilita kurzov mien krajín EÚ mimo eurozóny sa zmiernila. Najpremenlivejší bol už tradične vývoj maďarského forintu. Väčšiu volatilitu vykazoval aj kurz britskej libry a poľského zlotého. Desaťdňový priemer kurzu žiadnej z krajín EÚ mimo eurozóny však neprekročil hranicu ± 15 % od svojho dvojročného priemeru. Kurzy mien okolitých krajín počas uplynulých dvanásť mesiacov spočiatku posilňovali, neskôr však oslabili. Koncom mája 2013 sa nachádzali približne na rovnakej úrovni voči euru ako pred dvoma rokmi. Kurz amerického dolára voči euru počas uplynulého roka znehodnotil asi o 5 % a koncom mája 2013 bol stále o 10 % silnejší ako v máji 2011.

V máji 2013 by iba Luxembursko, ako jediná krajina eurozóny, plnila všetky maastrichtské kritéria pre zavedenie eura. V rámci krajín EÚ mimo eurozóny to bolo iba Lotyšsko, ktorého pripravenosť na zavedenie spoločnej meny nedávno potvrdili konvergenčné správy ECB a EK. Švédsko a Bulharsko by plnili fiškálne, inflačné i úrokové kritérium. Ich meny však neboli zapojené do mechanizmu výmenných kurzov.

VÝHLAD VÝVOJA V NASLEDUJÚCICH ROKOCH

Spomaľovanie rastu spotrebiteľských cien v eurozóne by malo počas roka 2013 pokračovať. Podľa aktuálnych projekcií odborníkov eurosystému (ECB 2013a) dosiahne priemerná medziročná inflácia v eurozóne v roku 2013 hodnotu medzi 1,3 až 1,5 %. Bude prevládať vplyv nižších cien energií a nižší medziročný rast cien potravín. V roku 2014 by sa mohla inflácia mierne zvýšiť v reakcii na očakávané mierne oživenie hospodárskej aktivity, vyššie ceny neenergetických komodít a zvyšujúci sa dopyt po dovoze. V priemere za rok 2014 by sa mala udržať v intervale 0,7 až 1,9 %, t.j. pod úrovňou inflačného cieľa (2 %).

Komisia (2013a) tiež očakáva, že inflácia v eurozóne sa bude pohybovať výrazne pod 2 %. V priemere za rok 2013 klesne na 1,6 % a v roku 2014 dosiahne hodnotu 1,5 %. Priemerná inflácia v EÚ bude v oboch rokoch o 0,2 p. b. vyššia ako v eurozóne. Rozdiely v inflácii medzi krajinami EÚ by sa mali v roku 2014 znížiť a hodnoty medziročnej inflácie jednotlivých krajín by sa mali udržať medzi -0,4 % až 3,1 %. Slovensko by malo podľa Komisie mať infláciu na úrovni 1,9 % v roku 2013 a 2,0 % v roku 2014. V súvislosti nízkou aktuálnou mierou inflácie by mal postupne v priebehu roka 2013 dvanásťmesačný priemer inflácie

²⁶ Rada pre rozpočtovú zodpovednosť vo svojej prvej hodnotiacej správe (RRZ 2013) konštatuje, že navrhnuté opatrenia boli málo špecifikované, preto nie je možné posúdiť, či povedú k zníženiu dlhu.

na Slovensku klesnúť pod referenčnú hodnotu. Priemerná hodnota medziročnej inflácie HICP by mala byť nižšia ako referenčná hodnota vypočítaná na základe odhadov EK pre krajiny EÚ (2,5 %) aj v roku 2014. Slovensko by tak malo v nasledujúcom roku plniť inflačné kritérium.

Podľa NBS (2013) by pri absencii dopytových faktorov mala inflácia v roku 2013 poklesnúť na 1,7 % a v roku 2014 ďalej na 1,6 %. Medzi hlavné faktory patria klesajúce ceny energií, stabilizácia cien agrokomodít a stagnujúci spotrebiteľský dopyt. Pomalý rast cien ovplyvnený poklesom cien energií a stabilným nízkym rastom ostatných zložiek inflácie bude pokračovať aj v roku 2014. Aktuálna strednodobá predikcia zároveň konštatuje riziko mierne vyššej inflácie v roku 2014 z titulu možnej vyššej ceny ropy alebo vyššej zahraničnej inflácie. Slabší ako očakávaný zahraničný dopyt alebo nižšie kompenzácie na zamestnanca môžu naopak viac pôsobiť v prospech poklesu spotrebiteľských cien.

Prevládajúci klesajúci trend vývoja dlhodobých úrokových sadzieb v EÚ naznačuje zníženie dvanásťmesačného priemeru v nasledujúcich mesiacoch. Berúc do úvahy skutočnosť, že aktuálne výnosy dlhopisov Španielska a Slovinska boli v máji 2013 nižšie ako referenčná hodnota, v prípade pokračujúcej stabilizácie finančnej situácie, môže dôjsť k poklesu ich dvanásťmesačného priemeru pod referenčnú hodnotu a k splneniu úrokového kritéria. Úrokové miery krajín EÚ mimo eurozóny sú (s výnimkou Rumunska a Maďarska) výrazne nižšie ako referenčná úroveň a aktuálny trend nenaznačuje ich zvyšovanie.

Podľa aktuálnej predikcie EK (2013) by sa priemerný fiškálny deficit eurozóny mal v roku 2013 znížiť pod 3 % HDP. Ďalšie mierne zníženie deficitu (z 2,9 na 2,8 % HDP) by mohlo nastať aj v roku 2014. Desať z osemnástich krajín eurozóny však bude pravdepodobne naďalej prekračovať hranicu nadmerného deficitu. Slovensko môže podľa Komisie dosiahnuť v roku 2013 deficit na úrovni 3 % HDP, ktorý sa bez prijatia dodatočných opatrení môže v nasledujúcom roku zvýšiť. Najvýraznejšie tempo konsolidácie v rokoch 2013 až 2014 sa očakáva v Grécku, Španielsku a Írsku. V Grécku by mohol podľa Komisie klesnúť deficit v roku 2014 až na 2,6 % HDP (zo súčasných 10 % HDP). Naopak najviac sa pravdepodobne fiškálna situácia zhorší na Cypre, kde Európska komisia predpokladá nárast deficitu na 8,4 % HDP.

Pretrvávajúce deficitné hospodárenie v kombinácii s miernym hospodárskym rastom sa podpíšu pod ďalší nárast pomeru dlhu k HDP eurozóny, ako aj v EÚ. Priemerná zadlženosť EÚ prekročí 90 % HDP a priemerný verejný dlh krajín eurozóny stúpne na 96 % HDP v roku 2014. Veľmi nepriaznivý vývoj očakáva Komisia na Cypre a v Grécku.²⁷ Zadlženosť EÚ však stúpne najmä v súvislosti s nárastom dlhu veľkých krajín ako Spojené Kráľovstvo, Francúzsko a Španielsko. Ich zadlženosť dosiahne úrovne tesne pod 100 % ich hrubého domáceho produktu. Skupina krajín vykazujúcich nadmerný dlh sa rozšíri o Slovinsko a Chorvátsko, kde dlh vzrastie na 66 % HDP a 62,5 % HDP. V prípade naplnenia sa prognózy EK slovenský verejný dlh sa zvýši na 56,7 % HDP.

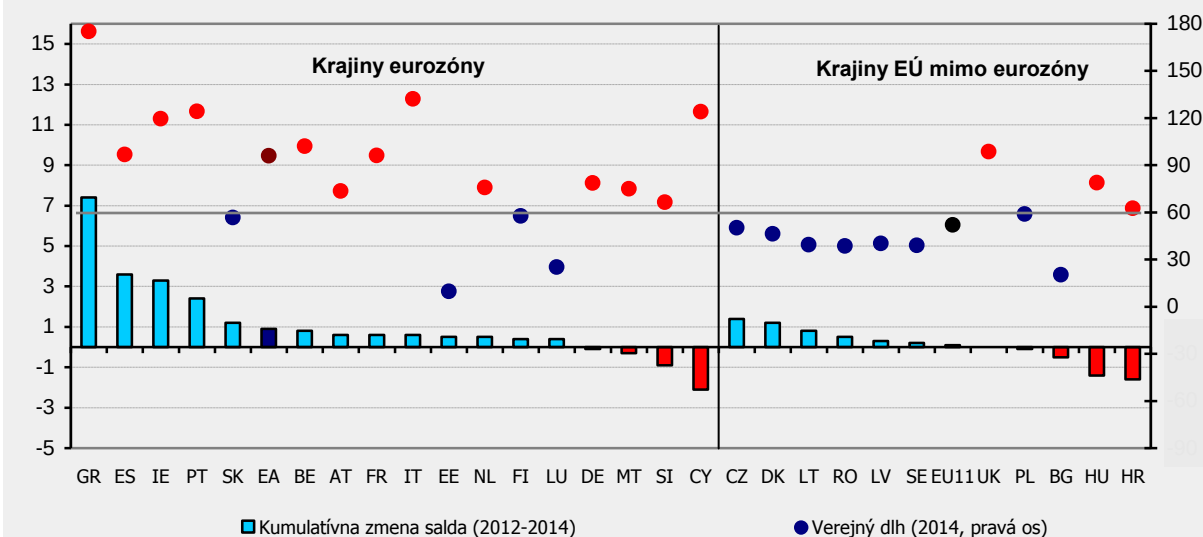
Program stability Slovenskej republiky na roky 2013 až 2016 (MF SR 2013) potvrdzuje zámer pokračovať v konsolidácii verejných financií. Základným cieľom programu je udržateľným spôsobom znížiť deficit verejnej správy pod 3 % HDP v roku 2013 a splniť tak požiadavky vyplývajúce z postupu pri nadmernom deficite. V roku 2013 by mal deficit klesnúť na 2,9 %

²⁷ Na Cypre sa zadlženosť verejného sektora zvýši v priebehu dvoch rokov o 38 p. b. na 124 % HDP, čo je dvojnásobok hodnoty dosahovanej pred krízou (ešte v roku 2009 bol dlh Cypru nižší ako 60 % HDP).

HDP, v roku 2014 na 2,6 % HDP a v roku 2015 na 2,0 % HDP. Plánované zníženie deficitu by malo viesť k miernemu nárastu a neskoršej stabilizácii úrovne dlhu verejnej správy. V roku 2013 dlh prekročí úroveň limitu 53 % HDP. Vláda bude musieť popri predložení návrhu opatrení na zníženie dlhu znížiť platy členov vlády na úroveň v predchádzajúcom roku. V roku 2014 verejný dlh Slovenska pravdepodobne vzrastie na 56,3 % HDP. To bude v zmysle zákona o rozpočtovej zodpovednosti znamenať prekročenie limitu vo výške 55 % HDP a povinnosť viazať výdavky verejného rozpočtu. Pri dodržaní plánovaného rozpočtu by sa celková zadlženosť mala udržať v pásme medzi 55 až 57 % HDP aj v nasledujúcich rokoch. Limit vo výške 60 % HDP vyplývajúci z Paktu stability a rastu by mal byť dodržaný a Slovensko by malo plniť fiškálne kritérium.

Európska komisia (EK 2012) konštatovala, že rozpočtové ciele sú v súlade s požiadavkami Paktu stability a rastu. Priemerné ročné fiškálne úsilie v rokoch 2010-2013 je dostatočne vysoké a malo by viesť k splneniu strednodobého cieľa. Za riziko odstránenia nadmerného deficitu v roku 2013 považuje EK najmä relatívne veľké očakávané úspory na výdavkoch miestnych samospráv a ostatných organizačných jednotiek štátnej správy, na ktoré vláda nemá priamy vplyv. V dlhšom časovom horizonte vníma ako problematické obmedzovanie výdavkov podporujúcich hospodársky rast (najmä výdavkov na vzdelávanie, inovácie a dopravnú infraštruktúru.)

Graf 17 Očakávaná zmena salda verejných financií v rokoch 2012 až 2014 a predpokladaná výška dlhu v roku 2014 (% HDP)

Zdroj: Eurostat, vlastné výpočty.

Poznámka: červenou farbou zvýraznený pokles salda a nadmerný dlh.

Aktuálny vývoj výmenných kurzov krajín EÚ mimo eurozóny neindikuje výraznejší nárast volatility. Očakávané zlepšenie vonkajšieho prostredia by mohlo prispieť k stabilite kurzov mien krajín EÚ mimo eurozóny.

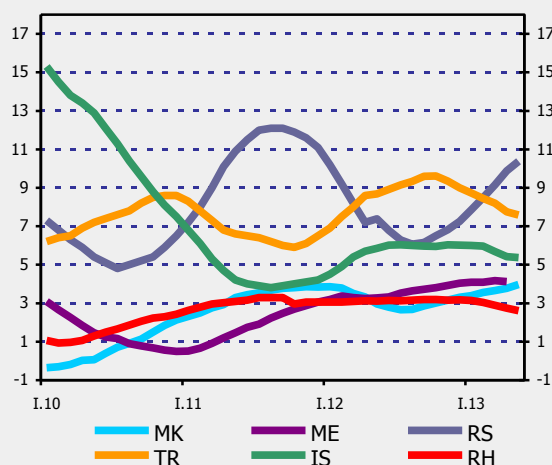
Na základe vyššie spomenutých záverov vychádzajúcich z aktuálnych predikcií a vyplývajúcich z odhadov referenčných hodnôt, najväčšiu šancu spomedzi krajín EÚ mimo

eurozóny splniť všetky maastrichtské kritériá v horizonte najbližších dvoch rokov má iba Dánsko. Litva, ktorej mena je zapojená do mechanizmu výmenných kurzov, mohla by teda splniť aj kurzové kritérium, bude mať v roku 2014 pravdepodobne infláciu prekračujúcu referenčnú hodnotu. Švédsko a Česká republika, ktoré by mali plniť fiškálne a inflačné kritérium, nie sú zatiaľ zapojené do mechanizmu výmenných kurzov.

2.2 NOMINÁLNA KONVERGENCIA KANDIDÁTSKÝCH KRAJÍN

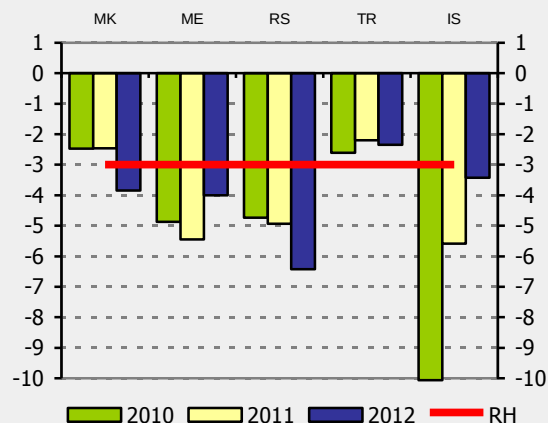
Na Islande a v Turecku bolo zaznamenané medziročné spomalenie spotrebiteľskej inflácie, rovnako aj jej dvanásťmesačného priemeru. V máji 2013 klesol medziročný rast cien na Islande na 3,3 %, dvanásťmesačný priemer bol však naďalej takmer dvojnásobne vyšší ako referenčná hodnota. Cenový vývoj v Srbsku, Čiernej Hore i Macedónsku bol volatilnejší. Nárast inflácie v druhej polovici roka 2012 sa prejavil vo vyššom dvanásťmesačnom priemere. V uvedenom období prevládal vplyv zvýšenia dovozných cien a administratívnych cien. Žiadna z kandidátskych krajín by v máji 2013 neplnila inflačné kritérium pre zavedenie eura.

Graf 18 Vývoj spotrebiteľských cien (HICP*) v kandidátskych krajinách
(12-mesačný priemer medziročného rastu v %)

Zdroj: Eurostat, SSO MK, CBM, NBS, vlastné prepočty.
Poznámka: MK – Macedónsko, ME – Čierna Hora, RS – Srbsko, TR – Turecko, IS – Island, RH – referenčná hodnota, * CPI pre Macedónsko, Čiernu Horu a Srbsko.

Graf 19 Vývoj salda rozpočtu verejných financií v kandidátskych krajinách
(% HDP)

Zdroj: Eurostat, Európska komisia.
Poznámka: MK – Macedónsko, ME – Čierna Hora, RS – Srbsko, TR – Turecko, IS – Island, RH – referenčná hodnota.

Fiškálna situácia skupiny kandidátskych krajín meraná deficitom verejných financií sa medziročne mierne zlepšila. Klesol priemerný deficit a znížili sa aj rozdiely medzi krajinami.²⁸ Vývoj v kandidátskych krajinách bol ale stále značne heterogénny. Medziročné zlepšenie bolo dané priaznivým vývojom na Islande a v Čiernej Hore. Na Islande klesol deficit verejných financií medziročne o 2 p. b. (na 3,4 % HDP). Čierna Hora

²⁸ Merané rozptylom, resp. štandardnou odchýlkou.

zaznamenala pokles pomeru deficitu k HDP o 1 p. b. V Macedónsku sa záporné saldo verejných financií naopak zvýšilo a prekročilo 3 % HDP. Srbsko tiež hospodárilo s vyšším deficitom ako pred rokom (viac ako 6 % HDP). Turecko malo ako jediná kandidátska krajina deficit pod hranicou nadmerného deficitu. Zadlženosť balkánskych krajín bola v roku 2012 nižšia ako úroveň referenčnej hodnoty. V Čiernej Hore, a najmä v Srbsku sa však pomer dlhu k HDP výrazne zvýšil, prekročil hodnotu 50 % HDP a priblížil sa úrovni 60 % HDP. Na Islande a v Turecku sa relatívna úroveň dlhu medziročne znížila. Hrubý dlh Islandu dosahuje 99 % HDP, t.j. hodnotu značne prevyšujúcu úroveň ostatných kandidátskych krajín. Obe zložky fiškálneho kritéria (deficit menej ako 3 % HDP a dlh menej ako 60 % HDP) teoreticky spĺňa iba Turecko.

Podľa dostupných informácií žiadna z kandidátskych krajín by v máji 2013 neplnila ani úrokové kritérium. Napriek citel'nému poklesu výnosov islandských a tureckých dlhodobých vládnych dlhopisov, ich májová hodnota prekračovala referenčnú hodnotu pre dlhodobú úrokovú mieru (o približne 1 p. b.) Srbsko doteraz emitovalo iba jeden dlhopis so splatnosťou prevyšujúcou desať rokov, ktorého úroková sadzba prevyšuje referenčnú hodnotu.²⁹ Čierna Hora má v súčasnosti tiež iba jeden dlhopis s úrokovou sadzbou výrazne prevyšujúcou aktuálnu referenčnú hodnotu. Macedónsko zatiaľ neemitovalo vládne dlhopisy, na základe ktorých by sme mohli posúdiť výšku dlhodobých úrokových sadzieb.

Čierna Hora pokračovala v jednostrannom používaní eura ako svojej meny. Macedónsky denár bol v uplynulých dvoch rokoch naďalej úzko naviazaný na euro. Desaťdňový priemer výmenného kurzu voči euru sa pohyboval v rozpätí -0,21 % až 0,08 %. Islandská koruna a turecká líra zaznamenali výrazne vyššiu volatilitu. Desaťdňový priemer kurzu tureckej líry kolísal v rozpätí -8,4 % až 6,6 % a priemer islandskej koruny v sa pohyboval medzi -6,7 % a 8,8 % voči priemeru za obdobie medzi 1. júnom 2011 a 31. májom 2013. Ani kurz srbského dinára neprekročil rozpätie +/- 15 % voči dlhodobému priemeru. Udržal sa v intervale -8,3 % až 11,3 %. Na konci mája 2013 bol však kurz srbského dinára o 15 % slabší ako pred dvoma rokmi.

Stav nominálnej konvergenencie kandidátskych krajín sa medziročne zhoršil. Ukazovatele nominálnej konvergenencie kandidátskych krajín stále vykazujú relatívne vysokú nestabilitu. Žiadna kandidátska krajina by v máji 2013 neplnila inflačné kritérium. Fiškálne kritérium by spĺňalo iba Turecko.

VÝHLAD VÝVOJA V NASLEDUJÚCICH ROKOCH

Cenový vývoj v krajinách západného Balkánu a v Turecku by mal byť priaznivo ovplyvnený nižšími dovoznými cenami a slabšou domácou hospodárskou aktivitou. Sprísnená menová politika na Islande by sa mal prejavovať v ďalšom spomalení inflácie, na ktorú bude prorastovo vplývať domáci dopyt i vyššia miera využitia výrobných kapacít. Napriek očakávanej dezinflácii vo všetkých kandidátskych krajinách, priemerná medziročná inflácia sa bude v roku 2014 podľa EK (2013) pravdepodobne nachádzať pod úrovňou odhadovanej

²⁹ Ide o 15 ročný eurový dlhopis emitovaný vo februári 2011 s výnosom 5,85 %. Dlhové cenné papiere s kratšou dobou splatnosti emitované v domácej mene majú výrazne vyššie úrokové sadzby.

referenčnej hodnoty iba v Čiernej Hore. Macedónsko a Island môžu dosiahnuť hodnoty blízke hodnotám predpokladaným pre krajiny EÚ s dynamickejším cenovým vývojom. Turecko a Srbsko budú mať aj rokoch 2013 a 2014 výrazne vyššiu infláciu ako krajiny EÚ.

Komisia (2013a) predpokladá zlepšovanie fiškálnej situácie kandidátskych krajín z pohľadu výšky deficitu v nasledujúcich dvoch rokoch. V roku 2014 by už nielen Turecko, ale aj Čierna Hora a Island mali vykázať nižšie negatívne saldo ako 3 % HDP. Island by mohol dokonca dosiahnuť vyrovnaný rozpočet. Na Islande a v Turecku by sa mala plánovaná konsolidácia prejavovať v poklese pomeru verejného dlhu k HDP. Verejný dlh Islandu bude však naďalej značne prevyšovať hraničnú úroveň 60 % HDP. Ostatné kandidátske krajiny by mali aj v nasledujúcich dvoch rokoch hospodáriť s dlhom nižším ako referenčná hodnota. Turecko a Čierna Hora by tak mohli v roku 2014 plniť obe zložky fiškálneho kritéria.

Obe kľúčové nominálne kritéria pre zavedenie eura – inflačné a fiškálne kritérium – bude v horizonte dostupnej prognózy pravdepodobne plniť iba Čierna Hora. Aktuálny trend vývoja úrokových sadzieb dlhových cenných papierov, ako aj plánovaná konsolidácia verejných financií a oživenie hospodárskeho rastu, by sa mohli prejavovať aj v poklese dlhodobých úrokových sadzieb a v stabilnom kurzovom vývoji kandidátskych krajín v nasledujúcom období.

Súhrn aktuálneho stavu a výhľadu plnenia maastrichtských kritérií v súčasných členských aj kandidátskych krajinách EÚ je uvedený v Prílohe č. 2.

ZÁVER

V prostredí spomaľujúceho globálneho hospodárskeho rastu a recesie prevládajúcej v Európskej únii zaznamenalo Slovensko ďalšie medziročné spomalenie svojho rastu. Napriek tomu bolo štvrtou najdynamickejšou krajinou EÚ hneď po pobaltských krajinách. V roku 2012 už viac ako polovica krajín EÚ čelila nezamestnanosti nad 10 %. Na Slovensku nezamestnanosť rástla nižším tempom ako priemer za EÚ, Slovensko však patrilo medzi krajiny s najvyššou nezamestnanosťou v EÚ. Jednotkové náklady práce na Slovensku nepatrne vzrástli. Všetky krajiny EÚ mimo eurozóny a väčšina krajín eurozóny zaznamenali viditeľnejšie zvýšenie jednotkových nákladov práce. Nízky domáci dopyt tlmil dovoz, čo sa prejavilo v zmiernení deficitov bežného účtu platobnej bilancie krajín EÚ. Vďaka najvyššiemu prebytku obchodnej bilancie tovarov v histórii saldo bežného účtu platobnej bilancie Slovenska dosiahlo kladnú hodnotu. V súvislosti s pokračujúcim nepriaznivým vývojom v dlhovou krízou poznačených krajinách sa relatívna výkonnosť Slovenska dostala na úroveň Grécka a Portugalska. Relatívna cenová hladina Slovenska zotrvala na rovnakej úrovni ako pred rokom. Predstih našej výkonnosti pred cenovou hladinou sa tak medziročne zvýšil. Analýza správ hodnotiacich konkurencieschopnosť a kvalitu podnikateľského prostredia potvrdzuje, že Slovensko zaostáva v štrukturálnych a inštitucionálnych reformách, čo zhoršuje predpoklady pre dlhodobú udržateľnosť hospodárskeho rastu.

V roku 2013 bude HDP Slovenska rásť iba veľmi miernym tempom. V nasledujúcich rokoch by sa mal rast zrýchľovať. V tejto súvislosti môžeme očakávať najprv dočasné zastavenie dobiehania priemeru EÚ a neskôršie mierne oživenie reálnej konvergencie. Ani v roku 2015 však pravdepodobne nedosiahne tempo dobiehania úroveň svojho dlhodobého priemeru.

Citeľné obnovenie predkrízových temp beta konvergenzie však nemožno v strednodobom horizonte očakávať ani v iných krajinách únie. Miera nezamestnanosti by mala v roku 2013 vo väčšine krajín EÚ dosiahnuť svoj vrchol a v roku 2014 by sa mohla aspoň čiastočne znížiť. Na Slovensku bude situácia na trhu práce aj v roku 2014 stále výrazne horšia ako pred krízou.

Ukazovatele reálnej ekonomiky kandidátskych krajín sa medziročne výrazne zhoršili. Ich priemerný hospodársky rast bol nižší ako v krajinách EÚ mimo eurozóny. Výkonnosť kandidátskych krajín v roku 2012 stagnovala, čím sa zachovala vysoká heterogenosť tejto skupiny krajín, daná najmä nadpriemernou výkonnosťou Islandu. Všetky kandidátske krajiny sa naďalej vyznačujú vyššou relatívnou cenovou úrovňou ako relatívnu výkonnosťou.

V rokoch 2013 až 2014 by už mali všetky kandidátske krajiny rásť. Priemerné tempo najmenej rozvinutých balkánskych krajín bude ale nižšie ako tempo rastu Slovenska. Dynamika ich reálnej konvergenzie tak nebude vzhľadom na ich aktuálnu úroveň výkonnosti dostatočná.

Z pohľadu vývoja ukazovateľov nominálnej konvergenzie môžeme konštatovať, že viacerým krajinám EÚ sa podarilo podľa údajov za rok 2012 splniť termín odstránenia nadmerného deficitu. Priemerná bilancia EÚ však bola naďalej nadmerne negatívna. Slovensko vykázalo nadmerný deficit vo výške 4,3 % HDP. Rast spotrebiteľských cien sa spomalil. Inflačný diferenciál medzi Slovenskom a priemerom EÚ sa v apríli znížil na nulu. Dvanásťmesačný priemer medziročnej inflácie na Slovensku bol v máji 2013 stále vyšší ako referenčná hodnota. Slovensko by teda neplnilo v máji 2013 fiškálne, ani inflačné kritérium. Vývoj na finančných trhoch sa stabilizoval, dlhodobé úrokové sadzby krajín EÚ od leta 2012 postupne klesali. Rozdiely v dlhodobej úrokovej miere medzi jednotlivými krajinami EÚ sa zmiernili. V máji 2013 by všetky štyri maastrichtské kritériá plnilo iba Luxembursko a Lotyšsko. Stav nominálnej konvergenzie kandidátskych krajín sa medziročne zhoršil. Žiadna kandidátska krajina by neplnila inflačné kritérium. Fiškálne kritérium by spĺňalo iba Turecko.

Podľa aktuálnej predikcie EK (2013) by sa priemerný fiškálny deficit eurozóny mal v roku 2013 znížiť pod 3 % HDP. Cieľ slovenskej vlády odstrániť v roku 2013 nadmerný deficit udržateľným spôsobom zostáva v platnosti. Podľa Komisie dosiahne SR v roku 2013 deficit na úrovni 3 % HDP a bez prijatia dodatočných opatrení deficit v nasledujúcom roku opäť stúpne. Pretrvávajúce deficitné hospodárenie v kombinácii s miernym hospodárskym rastom sa podpíšu pod ďalší nárast pomeru dlhu k HDP eurozóny, ako aj v EÚ. Dlh SR sa udrží pod hranicou nadmerného dlhu, prekročí však pravdepodobne ďalší z domácich limitov a vláda bude musieť prikročiť k viazaniu výdavkov. Inflácia by sa mala naďalej pohybovať na relatívne nízkych úrovniach a Slovensko by malo v roku 2014 plniť inflačné kritérium. Vychádzajúc z aktuálneho výhľadu iba Dánsko, ako jediné spomedzi krajín EÚ mimo eurozóny, má šancu splniť všetky maastrichtské kritériá v horizonte najbližších dvoch rokov. Situácia v oblasti nominálnej konvergenzie by sa mala v nasledujúcich rokoch zlepšiť aj v kandidátskych krajinách. Obe kľúčové kritériá pre zavedenie eura – inflačné a fiškálne kritérium – bude však plniť asi iba Čierna Hora.

LITERATÚRA

ECB (2013): Konvergenčná správa. Jún 2013. Európska centrálna banka.

ECB (2013a): Makroekonomické projekcie odborníkov Eurosystemu pre eurozónu. Jún 2013. Európska centrálna banka.

EK (2013): Recommendation for a Council recommendation on Slovakia's 2013 national reform programme and delivering a Council opinion on Slovakia's stability programme for 2012-2016, Európska komisia.

EK (2013): European Economic Forecast - Spring 2013, European Economy 1/2013, Európska komisia.

EK (2013a): Communication from the Commission: Annual Growth Survey 2013, Európska komisia.

EK(2013b): Assessment of the 2013 national reform programme and stability programme for Slovakia, Európska komisia.

EK(2013c): Council Recommendation on Slovakia's 2013 national reform programme and delivering a Council opinion on Slovakia's stability programme for 2012-2016, Európska komisia.

IMD (2013): World Competitiveness Scoreboard 2013, Institute for Management Development.

MF SR (2013): Program stability Slovenskej republiky na roky 2013 až 2016, Ministerstvo financií SR.

MF SR (2013a): Národný program reforiem Slovenskej republiky 2013, Ministerstvo financií SR.

MMF (2013): World Economic Outlook Update July 2013, Growing Pains. Medzinárodný menový fond.

MMF (2013a): World Economic Outlook April 2013, Hopes, Realities, Risks. Medzinárodný menový fond.

NBS (2013): Strednodobá predikcia (P2Q-2013), jún 2013, Národná banka Slovenska.

OECD (2013): Economic Policy Reforms 2013: Going for Growth.

RRZ (2013): Hodnotenie strednodobých rozpočtových cieľov, máj 2013. Rada pre rozpočtovú zodpovednosť.

WB a IFC (2013): Doing business 2013, Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises, The World Bank and the International Finance Corporation.

WEF (2012): The Global Competitiveness Report 2012-2013, World Economic Forum.

PRÍLOHA 1 SLOVENSKÁ A ČESKÁ EKONOMIKA PO DVADSIATICH ROKOCH

Výkonnosť slovenskej ekonomiky je naďalej nižšia ako výkonnosť českej ekonomiky. V roku 2012 však rozdiel v HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily predstavoval iba päť percent. Slovensko dosiahlo 75 % a Česká republika 79 % priemeru EÚ. Pred dvadsiatimi rokmi, keď obe ekonomiky vstúpili do éry samostatnosti, bola česká ekonomika až o 60 % výkonnejšia.³⁰ Obe ekonomiky zaznamenali počas uplynulých dvadsať rokov relatívne dynamický vývoj. Reálny HDP Slovenska rástol v období 1994 – 2012 priemerným ročným tempom 4,4 %, reálny HDP ČR rástol tempom 2,7 %. Rýchlosť akou Slovensko dobíhalo Českú republiku bola vyššia ako očakávania pri rozdelení i štandardne pozorované tempá dobíhania.

Najdynamickejšie rastúcim odvetvím bola v oboch ekonomikách priemyselná výroba, ktorá v období 1998 až 2012 rástla v priemere 9,4 % v SR a 6,9 % v ČR ročne. Zatiaľ čo slovenské stavebníctvo rástlo v tomto období priemerným ročným tempom 3,6 %, české stavebníctvo v tomto období oslabovalo. Naopak sofistikovanejšie sektory peňažníctva a poisťovníctva rástli dynamickejšie v Českej republike.

Tabuľka 1 Priemerné ročné tempo rastu odvetví v období 1998 až 2012

	ČR	SR
Pol'nohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	-0,37	3,81
Priemysel (s výnimkou stavebníctva)	5,38	7,68
Priemyselná výroba	6,91	9,35
Stavebníctvo	-1,18	3,59
Veľkoobchod a maloobchod, doprava, ubytovanie, stravovanie a pohostinstvá	2,70	2,25
Informačné a komunikačné technológie	4,16	3,88
Peňažníctva a poisťovníctva	4,25	0,95
Činnosti v oblasti nehnuteľností	4,15	2,94

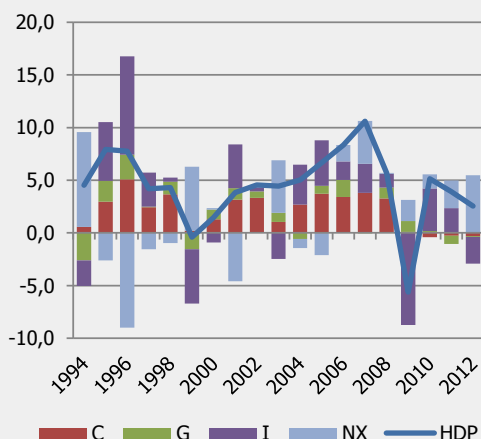
Zdroj: Eurostat

Poznámka: odvetvia podľa NACE rev. 2.

Výdavkový pohľad na rast HDP naznačuje, že všetky zložky HDP rástli v priemere rýchlejšie na Slovensku, než v ČR. Tempá ich rastu však vykazovali väčšiu volatilitu. Zväčša prevládala vplyv domáceho dopytu, v ostatných rokoch naopak dominoval zahraničný dopyt.

³⁰ V roku 1995 vytvorilo Slovensko HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily v hodnote 7 tis. a Česko v hodnote 11,2 tis., čo predstavovalo 47 %, resp. 76% vtedajšej výkonnosti EÚ 27.

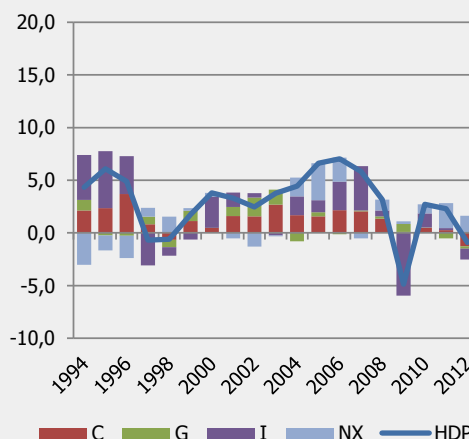
Graf 1 Príspevky k rastu HDP v SR
(v % a p. b.)

Zdroj: Eurostat

Poznámka: C – súkromná spotreba, G – spotreba vlády, I – investície, NX – čistý export, HDP – hrubý domáci produkt

Graf 2 Príspevky k rastu HDP v ČR
(v % a p. b.)

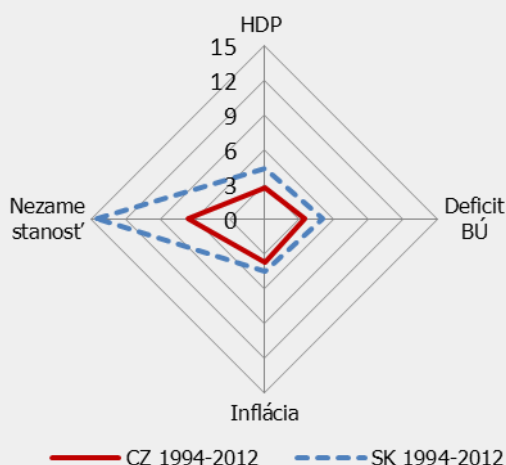

Zdroj: Eurostat

Poznámka: C – súkromná spotreba, G – spotreba vlády, I – investície, NX – čistý export, HDP – hrubý domáci produkt

Vyšší hospodársky rast na Slovensku v porovnaní s ČR bol v období 1994-2012 spojený s vyššími vnútornými aj vonkajšími nerovnovahami. Slovensko malo v priemere vyššiu infláciu, nezamestnanosť aj deficit bežného účtu platobnej bilancie.

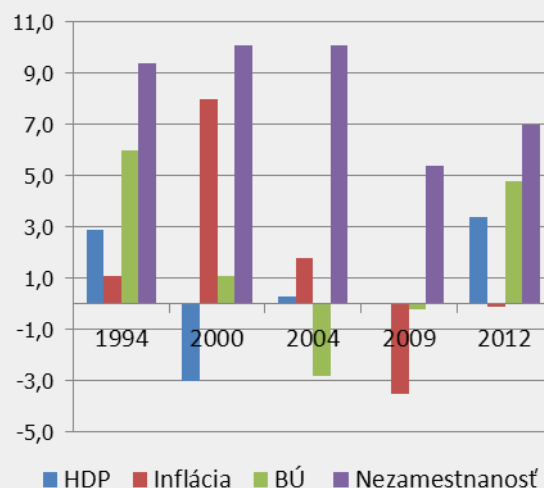
Graf 3 Vnútorné a vonkajšie nerovnováhy slovenskej a českej ekonomiky

Zdroj: Eurostat

Poznámka: Priemerné ročné hodnoty, resp. priemerné tempá rastu v období 1994-2012

Graf 4 Diferenciály ekonomických ukazovateľov vo vybraných obdobiach medzi SR a ČR

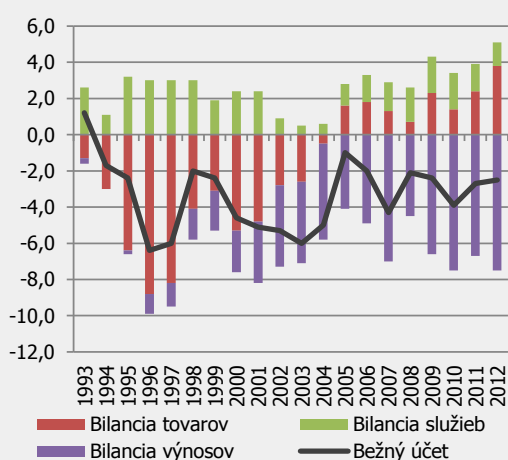
Zdroj: Eurostat

Ako slovenská, tak aj česká ekonomika sa vyznačujú veľkou otvorenosťou. Podiel zahraničného obchodu na HDP rástol kontinuálne v oboch krajinách. V roku 2012 dosiahol 186 % HDP na Slovensku (od roku 1993 nárast o 69 p. b.) a 151 % HDP v ČR (od roku 1993 nárast o 57 p. b.). Podiel oboch krajín na svetovom obchode oproti roku 1994 vzrástol,

pričom zahraničná nerovnováha v podobne deficitov bežného účtu platobnej bilancie bola výraznejšia na Slovensku.

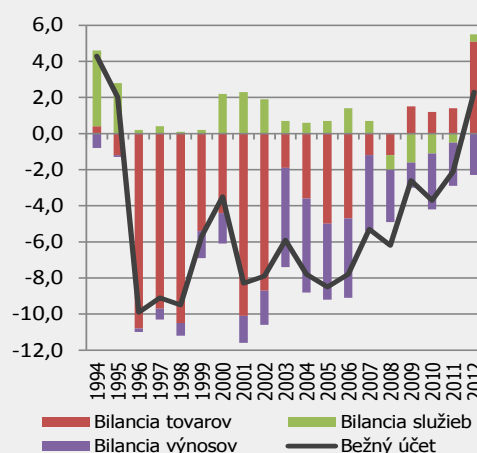
V prvej dekáde bol vývoj bežného účtu ovplyvnený v oboch krajinách predovšetkým vývojom na podúčte tovarov. V ostatných rokoch je otázka deficitu bežného účtu spojená s vývojom bilancie výnosov, a to predovšetkým v Českej republike. Tá v tejto súvislosti na rozdiel od Slovenska stále eviduje deficit bežného účtu platobnej bilancie.

Graf 5 Bežný účet platobnej bilancie ČR
(v % HDP)

Zdroj: Eurostat
Poznámka:

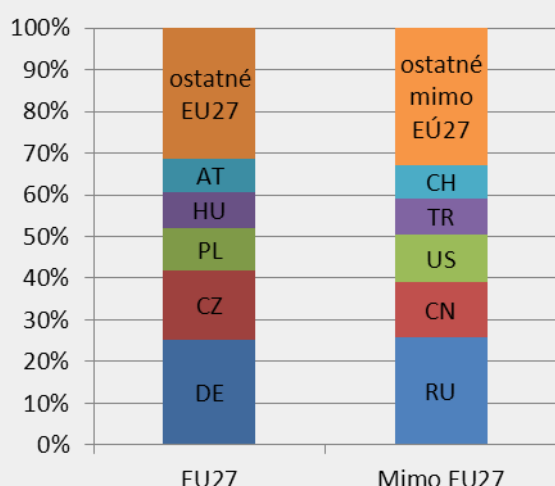
Graf 6 Bežný účet platobnej bilancie SR
(v % HDP)

Zdroj: Eurostat
Poznámka:

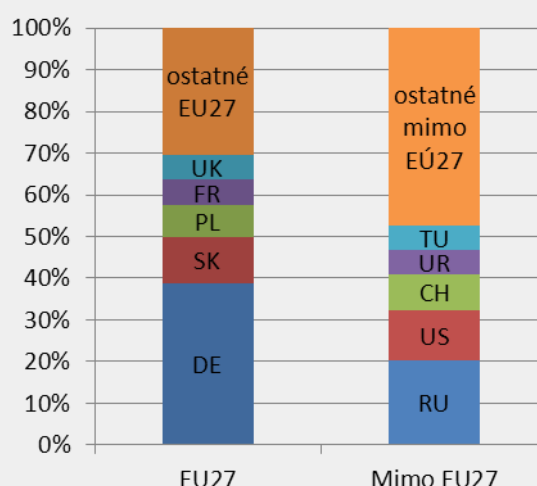
Hlavné zmeny teritoriálnej orientácie vývozu oboch krajín nastali v deväťdesiatych rokoch, keď došlo k prirodzenému zintenzívneniu obchodu s krajinami EÚ. Od roku 2004 sme boli naopak svedkami zvyšujúceho sa významu obchodných partnerov nepatriacich do EÚ, a to predovšetkým zásluhou obchodu so strojmi a automobilmi. Zatiaľ čo Slovensko vyviezlo mimo EÚ v roku 2004 13 %, v roku 2012 už 16 % celkového vývozu zo Slovenska smerovalo mimo EÚ. V prípade Českej republiky sa podiel vývozu mimo EÚ v rovnakom období zvýšil z 13 % na 19 %. ³¹ Do EÚ tak smerovalo v minulom roku 84 % vývozu zo Slovenska a 81 % vývozu z Českej republiky. Podiel vývozu do eurozóny na celkovom vývoze zaznamenal v rovnakom období v oboch krajinách ešte výraznejší pokles. V prípade Slovenska klesol z 56 % na 42 % a v prípade Českej republiky o niečo miernejšie, zo 72 % na 63 %. Najvýznamnejším obchodným partnerom SR aj ČR je stále Nemecko. Napriek postupnému poklesu jeho váhy, v roku 2012 smerovalo do Nemecka viac ako 20 % vývozu zo Slovenska a viac ako 30 % vývozu z Česka. Slovenská republika je druhým najvýznamnejším obchodným partnerom Českej republiky a Česká republika je zároveň druhým najvýznamnejším obchodným partnerom Slovenskej republiky.

³¹ Podiel dovozu z krajín mimo EÚ vzrástol na Slovensku z 21 % v roku 2004 na 26 % v roku 2012, v Čechách z 20 % na 25 %.

Graf 7 Teritoriálne zloženie slovenského vývozu do EÚ a mimo EÚ (v %, rok 2012)

Zdroj: Eurostat

Poznámka: Pomer medzi EÚ a mimo EÚ bol 84 ku 16 % celkového vývozu. AT - Rakúsko, HU - Maďarsko, PL - Poľsko, CZ - Česká republika, DE - Nemecko, CH - Švajčiarsko, TR - Turecko, US - USA, CN - Čína, RU - Rusko.

Graf 8 Teritoriálne zloženie českého vývozu do EÚ a mimo EÚ (v %, rok 2012)

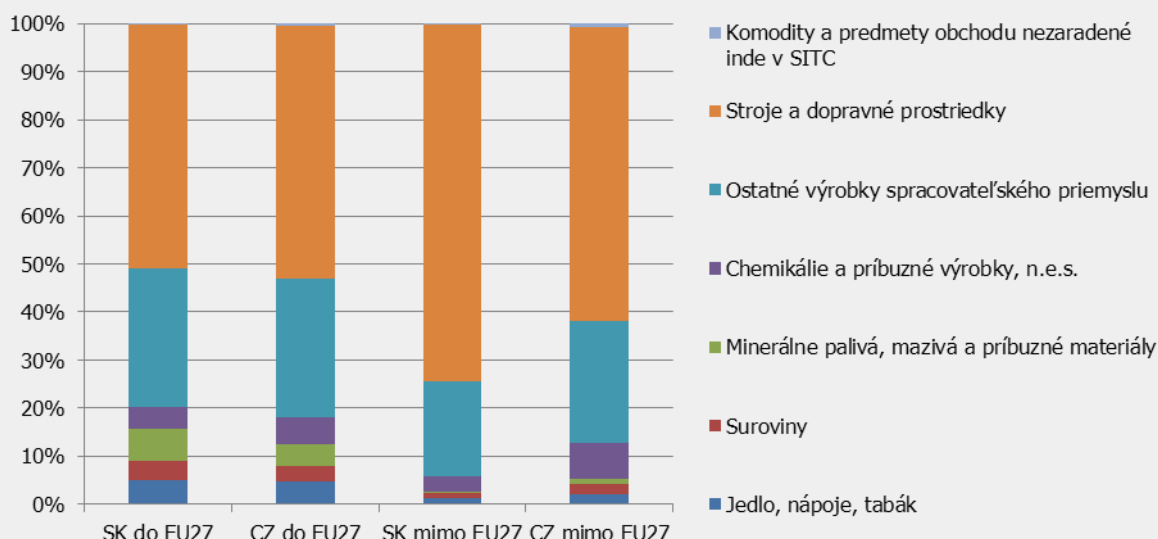
Zdroj: Eurostat

Poznámka: Pomer medzi EÚ a mimo EÚ bol 81 ku 19 % celkového vývozu. UK - Spojené kráľovstvo, FR - Francúzsko, PL - Poľsko, SK - Slovensko, DE - Nemecko, CH - Švajčiarsko, TR - Turecko, UR - Ukrajina, US - USA, RU - Rusko.

Veľkosť a štruktúra vzájomného obchodu sa menili veľmi pomaly. Dovoz z ČR dosahuje už od konca deväťdesiatych rokov približne 17 až 18 % celkového slovenského dovozu. Vývoz do ČR oslabil na prelome storočia, odkedy sa dlhodobo pohybuje na úrovni 13 až 14 % celkového vývozu. Medzi najväčšie položky vzájomného obchodu patrili v posledných rokoch fosílna palivá a oleje (12 % vývozu, 10 % dovozu v roku 2012), železo a oceľ (11 %, resp. 4 %), elektrické prístroje a zariadenia (13 %, resp. 10 %), dopravné prostriedky (6 %, resp. 15 %) a jadrové reaktory a ich časti (12 %, resp. 8 %). Napriek čiastočnému poklesu, obchodná bilancia Slovenska s Českom je stále záporná.

Nielen teritoriálna, ale aj odvetvová štruktúra vývozu je veľmi podobná. V posledných rokoch je možné badať o niečo vyššiu orientáciu slovenského vývozu na stroje a dopravné prostriedky, čo platí najmä pri vývoze mimo EÚ.

Graf 9 Odvetvová štruktúra vývozu z ČR a SR v roku 2012

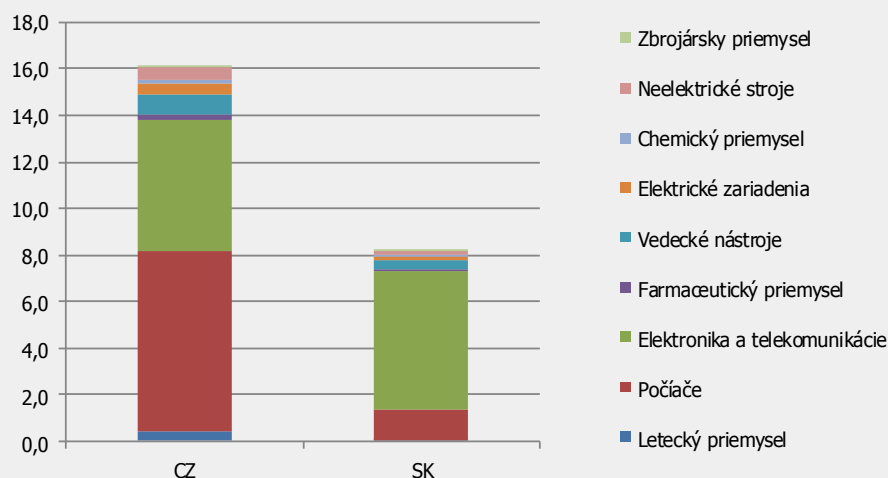

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: Odvetvia podľa SITC

Z porovnania odvetvovej štruktúry vývozu vyplýva, že Slovensko zaostáva vo vývoze hi-tech výrobkov a služieb. V roku 2012 mali v Českej republike komodity tejto skupiny dvojnásobne vyšší podiel na celkovom vývoze (8 % v SR oproti 16 % v ČR). Najväčšiu časť (72 %) slovenského hi-tech exportu tvorili elektronické a telekomunikačné zariadenia. Takmer polovicu českého hi-tech vývozu tvorili v roku 2012 výrobky a služby patriace do skupiny počítačov, nasledované skupinou elektronických a telekomunikačných zariadení s podielom 35 %.

Graf 10 Štruktúra a podiel high-tech exportu Slovenska a Českej republiky v roku 2012 (v % celkového exportu)

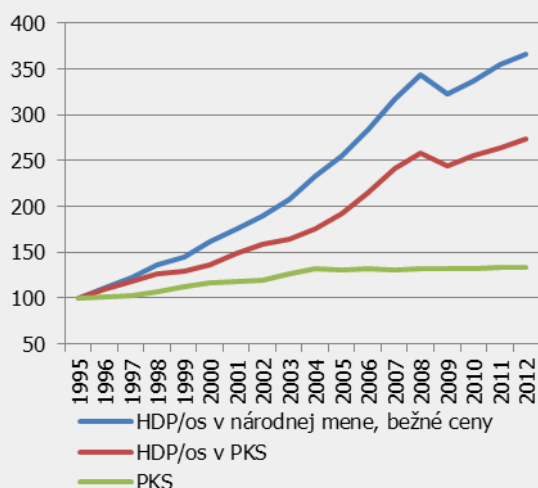

Zdroj: Eurostat

Cenová hladina na Slovensku rástla v období po rozdelení federácie približne rovnakým priemerným tempom ako ekonomická výkonnosť. Rast českého hospodárstva však za vývojom cenovej hladiny zaostával.

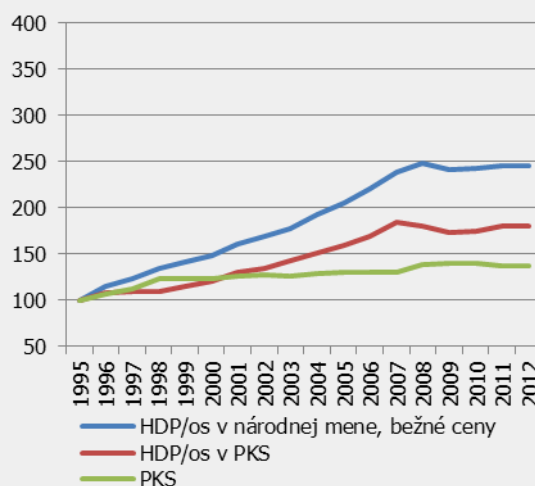
Vzájomné porovnanie vývoja hlavných zložiek HDP v parite kúpnej sily nenaznačuje zásadne odlišný vývoj parity kúpnej sily a jej dopad na výkonnosť porovnávaných ekonomík. Slabší rast výkonnosti Českej republiky bol daný predovšetkým nižšou dynamikou nominálneho HDP.

Graf 11 Vývoj HDP na osobu v PKS a jeho hlavných zložiek v SR (1995=100)

Zdroj: Eurostat

Graf 12 Vývoj HDP na osobu v PKS a jeho hlavných zložiek v ČR (1995=100)

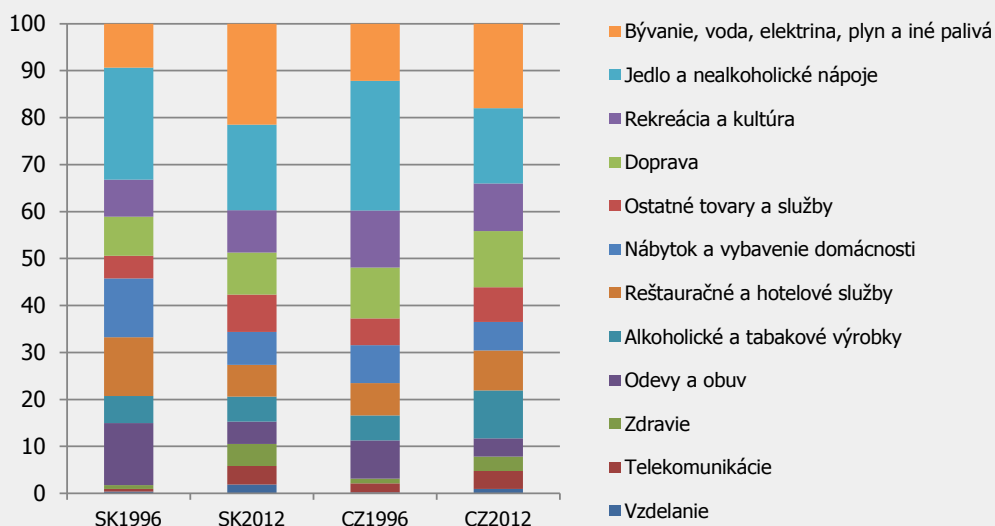

Zdroj: Eurostat

Spotrebiteľská inflácia, meraná CPI rástla v období 1994-2012 priemerným ročným tempom 6,1 % na Slovensku a 4,4 % v ČR. Zatiaľ čo pohľad na celkový cenový vývoj v oboch krajinách neindikuje výrazné odlišnosti, zaujímavejší je pohľad na vývoj spotrebného koša, resp. na vývoj váh jeho položiek.

V Slovenskom spotrebnom koši sa stali najväčšou položkou výdavky na domácnosť a energie a to na úkor potravín a nealkoholických nápojov. Ich váha v období 1996 až 2012 vzrástla viac než dvojnásobne. Najdynamickejšie však rástol objem výdavkov na telekomunikácie, keď tieto výdavky vzrástli až 7 násobne. V dynamike rastu váhy v spotrebnom koši nasledovali výdavky na zdravie a vzdelanie (6, resp. 5 násobný nárast oproti roku 1996). Podobne aj v českom spotrebnom koši dominujú výdavky na domácnosť a energie. Ich váha je však nižšia než na Slovensku a od roku 1996 vzrástla len o necelých 50%. Najdynamickejšie rastúcimi boli výdavky na vzdelanie a zdravie (5 resp. 3 násobný nárast).

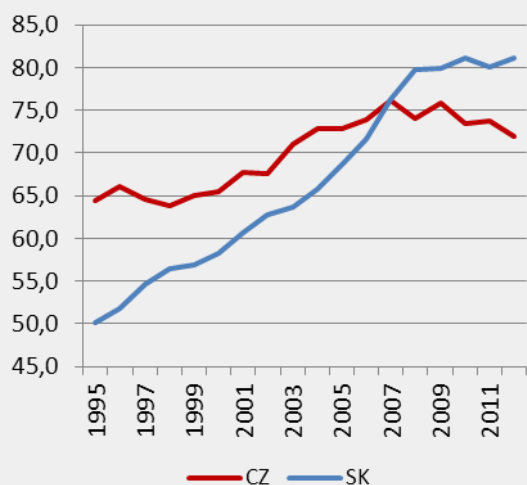
Graf 13 Zloženie spotrebného koša v SR a ČR (v %)

Zdroj: Eurostat

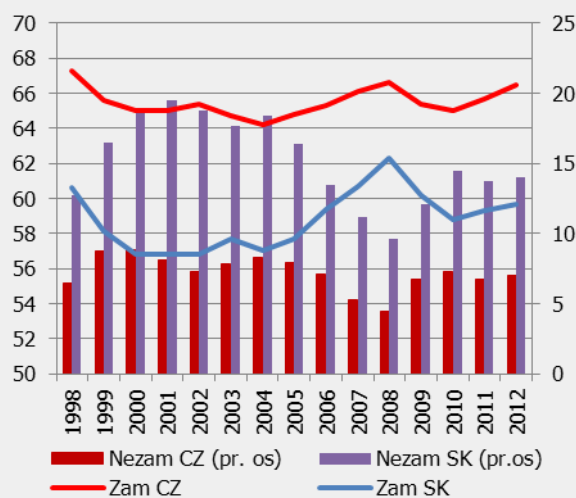
Rast výkonnosti ekonomiky a proces dobiehania ekonomickej úrovne EÚ sa opieral tiež o predstih v raste produktivity práce oproti krajinám EÚ. Dobiehanie v reálnej produktivite práce na zamestnanca priemerným tempom 4,1 % na Slovensku a 2,1 % v ČR (až na úroveň 81 % resp. 72 % porovnaní s priemerom EÚ) bolo v oboch krajinách podporené rozsiahlymi investíciami, vrátane PZI, ktoré umožnili technologickú obnovu a vyššiu účinnosť výrobných faktorov. Nemenej významné pre rast produktivity práce boli opatrenia na zníženie nákladov práce cestou znižovania prezamestnanosti.

Graf 14 Vývoj relatívnej produktivity práce (PKS na zamestnanú osobu v % EÚ)

Zdroj: Eurostat

Graf 15 Vývoj miery zamestnanosti a miery nezamestnanosti (v %)

Zdroj: Eurostat

Miera zamestnanosti na Slovensku v roku 2012 dosiahla 59,7 %, čo je výrazne menej než 66,5 % v ČR, resp. 65,2% v EÚ. Naopak miera nezamestnanosti sa v tomto roku pohybovala na Slovensku na úrovni 14 %, zatiaľ čo v ČR na úrovni 7 % a týmito úrovňami sú podobné aj priemery za obdobie rokov 1994 až 2012 (14,6 % resp. 6,6 %).

Podiel dlhodobo nezamestnaných sa na Slovensku z úrovni okolo 50 % vyšplhal do roku 2012 až na 67 % všetkých nezamestnaných. V ČR nebola dlhodobá nezamestnanosť tak typickým fenoménom ako na Slovensku, ČR však tiež zaznamenala výrazný nárast dlhodobej nezamestnanosti. Z 30 % podielu nezamestnaných sa podiel dlhodobo nezamestnaných zvýšil do roku 2012 na 43 %. V skupine mladých ľudí do 25 rokov nepracoval v roku 2012 na Slovensku každý tretí (34 %), zatiaľ čo v ČR každý piaty (20 %). Aj rozdiely v nezamestnanosti mladých, podobne ako tomu bolo v prípade celkovej a dlhodobej nezamestnanosti, pretrvávali počas celých 20 rokov po rozdelení.

Sektorové zloženie pracujúcich je na Slovensku a v ČR je podobné. V porovnaní s priemerom EÚ (23 %) je v oboch krajinách väčší sektor priemyslu (32 % resp. 36 %) na úkor sektora služieb.

Hospodársky vývoj nemal ani v jednej krajine jednoznačný priebeh. Dôležitým medzníkom bol vstup do Európskej únie. Ako bolo vyššie popísané, Slovenská republika bola relatívne úspešnejšia v dobiehaní priemeru EÚ. Jedným z faktorov bol pravdepodobne aj aktívnejší prístup k zásadným zmenám v ekonomike, ktoré začali štrukturálnymi reformami krátko pred vstupom do EÚ a vyvrcholili zavedením eura. Ako naznačujú nezávislé hodnotenia konkurencieschopnosti a kvality podnikateľského prostredia, udržanie si vyššieho tempa hospodárskeho rastu na Slovensku si vyžiada zvyšovanie kvality vzdelávania, rozvoj infraštruktúry, kvality verejných služieb a zníženie byrokracie a úrovne korupcie.

Obraz o kvalitatívnych rozdieloch medzi porovnávanými ekonomikami poskytuje napr. vývoj výdavkov na výskum a vývoj. Z počiatočnej úrovne 30 eur na osobu na Slovensku a 35 eur na osobu v ČR v roku 1993 vzrástli výdavky na výskum a vývoj do roku 2011 na úroveň 68, resp. 273 eur na osobu (čo predstavuje 0,68 resp. 1,84 % HDP). Na Slovensku sa tak tieto výdavky v nominálnom vyjadrení zhruba zdvojnásobili, zatiaľ čo v ČR vzrástli takmer osemnásobne.

PRÍLOHA 2 PLNENIE NOMINÁLNYCH KRITÉRIÍ

Tabuľka Stav a výhľad plnenia maastrichtských kritérií v členských krajinách a v kandidátskych krajinách EÚ

Krajina	Inflácia (%)			Deficit verejnej správy (% HDP)			Dlh verejnej správy (% HDP)			Úroky (%)	Kurz (% , ERM)
	Máj 2013	2013	2014	Máj 2013	2013	2014	Máj 2013	2013	2014	Máj 2013	Máj 2013
Rakúsko	2,5	2,0	1,8	-2,5	-2,2	-1,8	73,4	73,8	73,7	1,9	euro
Belgicko	1,9	1,3	1,6	-3,9	-2,9	-3,1	99,6	101,4	102,1	2,4	euro
Cyprus	2,1	1,0	1,2	-6,3	-6,5	-8,4	85,8	109,5	124,0	7,0	euro
Estónsko	3,9	3,6	3,1	-0,3	-0,3	0,2	10,1	10,2	9,6	-	euro
Fínsko	3,0	2,4	2,2	-1,9	-1,8	-1,5	53,0	56,2	57,7	1,7	euro
Francúzsko	1,6	1,2	1,7	-4,8	-3,9	-4,2	90,2	94,0	96,2	2,1	euro
Nemecko	1,9	1,8	1,6	0,2	-0,2	0,0	81,9	81,1	78,6	1,4	euro
Grécko	0,3	-0,8	-0,4	-10,0	-3,8	-2,6	156,9	175,2	175,0	16,8	euro
Írsko	1,6	1,3	1,3	-7,6	-7,5	-4,3	117,6	123,3	119,5	4,8	euro
Taliano	2,6	1,6	1,5	-3,0	-2,9	-2,5	127,0	131,4	132,2	4,9	euro
Luxembursko	2,4	1,9	1,7	-0,8	-0,2	-0,4	20,8	23,4	25,2	1,6	euro
Malta	2,6	1,9	1,9	-3,3	-3,7	-3,6	72,1	73,9	74,9	3,8	euro
Holandsko	3,0	2,8	1,5	-4,1	-3,6	-3,6	71,2	74,6	75,8	1,7	euro
Portugalsko	1,7	0,7	1,0	-6,4	-5,5	-4,0	123,6	123,0	124,3	7,8	euro
Slovensko	3,0	1,9	2,0	-4,3	-3,0	-3,1	52,1	54,6	56,7	3,9	euro
Slovinsko	2,7	2,2	1,4	-4,0	-5,3	-4,9	54,1	61,0	66,5	5,6	euro
Španielsko	2,6	1,5	0,8	-10,6	-6,5	-7,0	84,2	91,3	96,8	5,6	euro
Bulharsko	2,3	2,0	2,6	-0,8	-1,3	-1,3	18,5	17,9	20,3	3,8	0,0/0,0
Chorvátsko	3,9	3,1	2,0	-3,8	-4,7	-5,4	53,7	57,9	62,5	5,0	-1,3/1,8
Česká republika	2,6	1,9	1,2	-4,4	-4,4	-3,0	45,8	48,3	50,1	2,2	-3,6/3,8
Dánsko	1,6	1,1	1,6	-4,0	-4,0	-2,7	45,8	45,0	46,4	1,3	0,0/0,4
Maďarsko	4,3	2,6	3,1	-1,9	-1,9	-3,3	79,2	79,7	78,9	6,7	-9,0/8,3
Lotyšsko	1,1	1,4	2,1	-1,2	-1,2	-0,9	40,7	43,2	40,1	3,7	-1,0/1,0
Litva	2,6	2,1	2,7	-3,2	-3,2	-2,4	40,7	40,1	39,4	4,3	0,0/0,0
Poľsko	2,4	1,4	2,0	-3,9	-3,9	-4,1	55,6	57,5	58,9	4,3	-7,6/5,8
Rumunsko	4,3	4,3	3,1	-2,9	-2,9	-2,4	37,8	38,6	38,5	6,3	-5,1/6,0
Švédsko	0,7	0,9	1,4	-0,5	-0,5	-0,4	38,2	40,7	39,0	1,6	-5,0/6,2
Spojené kráľovstvo	2,6	2,8	2,5	-6,3	-6,3	-6,3	90,0	95,5	98,7	1,6	-7,2/6,6
Čierna Hora	4,1	2,0	2,0	-4,0	-3,2	-2,2	51,1	52,7	54,0	7,9	euro
Macedónsko	3,8	3,2	2,8	-3,8	-3,6	-3,3	32,2	34,3	36,1	-	-0,2/0,1
Srbsko	10,4	8,4	5,7	-6,4	-4,5	-4,1	59,3	62,1	65,5	5,9	-8,3/11,3
Turecko	7,6	6,6	5,6	-2,3	-2,1	-2,4	37,9	36,7	36,0	7,3	-8,4/6,6
Island	5,4	4,0	3,2	-3,4	-1,7	0,0	99,0	95,7	90,5	6,5	-6,7/8,8
Referenčná hodnota	2,6	2,4	2,5	3,0	3,0	3,0	60,0	60,0	60,0	5,4	± 15 %

Zdroj: Eurostat, Európska komisia, Centrálné banky a ministerstvá financií kandidátskych krajín, vlastné prepočty.

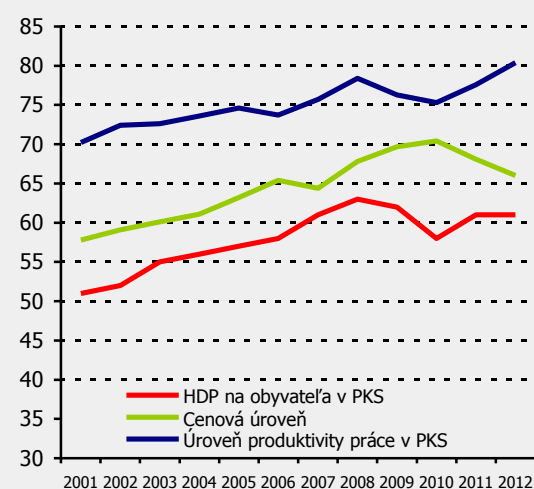
Poznámka: Zelenou farbu sú vyznačené hodnoty v súlade s plnením daného kritéria. Hodnota volatility výmenného kurzu voči euru zodpovedá výkyvom 10-dňového priemeru denného kurzu voči dlhodobému priemeru za jún 2011 až máj 2013 (okrem Litvy, Lotyšska a Dánska, ktorých meny sú zapojené do ERM II a majú stanovenú centrálnu paritu).

PRÍLOHA 3 POSTAVENIE CHORVÁTSKA V EÚ

Desať rokov po predložení žiadosti o vstup do Európskej únie sa stalo Chorvátsko 1. júla 2013 jej oficiálnym členom. Počet členských krajín EÚ sa tak zvýšil na 28. Chorvátska ekonomika, veľkosťou o niečo menšia ako slovenská, zvýšila populáciu únie o 4,4 mil. obyvateľov, čo predstavuje necelé jedno percento z doterajšej populácie EÚ. Príspevok Chorvátska k navýšeniu spoločného hrubého domáceho produktu bol ešte nižší (0,34 %).

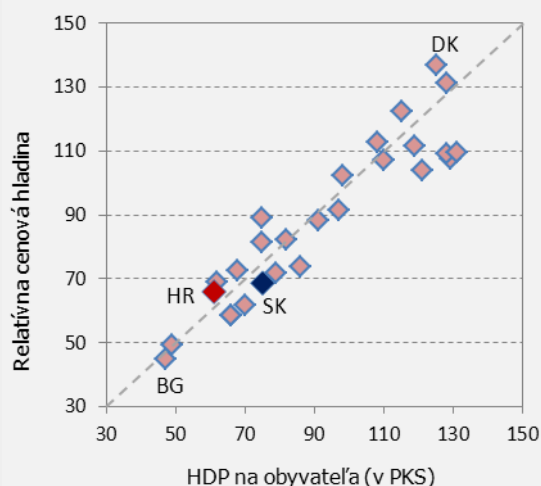
Chorvátsko vstúpilo do EÚ s výkonnosťou mierne prekračujúcou 60 % priemeru EÚ. Podľa aktuálnych údajov za rok 2012 ide o tretiu najslabšiu úroveň, porovnateľnú s Lotyšskom. Nižšie HDP na obyvateľa v PKS má Rumunsko (49 % EÚ) a Bulharsko (47 % EÚ). Relatívna výkonnosť Chorvátska sa v rokoch 2000 až 2008 približovala priemernej úrovni EÚ približne troma percentuálnymi bodmi ročne. V rokoch 2009 a 2010 sa citelne znížila. V roku 2012 nedosahovala úroveň pred krízy a aktuálna predikcia Európskej komisie predpokladá jej ďalší pokles v súvislosti s pretrvávajúcou recesiou a nepatrným oživením hospodárskeho rastu v roku 2014. Relatívna cenová hladina Chorvátska dlhodobo prekračuje jeho relatívnu výkonnosť. V roku 2010 predstavoval rozdiel medzi týmito dvoma ukazovateľmi až 12 p. b. V období posledných dvoch rokov sa zmiernil na 5 bodov.

Graf 1 Vývoj reálnej konvergenie Chorvátska (priemer EÚ-27=100)

Zdroj: Eurostat.

Graf 2 Cenová úroveň a výkonnosť krajín EÚ (rok 2012)

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: Krajiny EÚ 28 bez Luxemburska.

Relatívna úroveň produktivity Chorvátska je vyššia ako má Česká republika alebo Portugalsko. Je iba mierne nižšia ako v prípade Slovenska. Veľký rozdiel medzi relatívnou produktivitou a relatívnou výkonnosťou (takmer 20 p. b.) súvisí s nízkou mierou zamestnanosti. Aj pred krízou dosahovala miera zamestnanosti hodnoty krajín EÚ s najnižšou mierou zamestnanosti, počas krízy klesla pod úroveň krajín EÚ. Miera nezamestnanosti sa od roku 2008 zdvojnásobila a začiatkom roka 2013 sa pohybovala okolo 20 %. Vyššiu nezamestnanosť malo iba Španielsko a Grécko. Vysoký rast jednotkových nákladov

prevládajúci aj v roku 2009 sa síce výrazne zmiernil, jednotkové náklady práce rástli aj v roku 2012.

Hospodársky rast Chorvátska bol dlhodobo tvorený domácim dopytom s veľkým podielom súkromnej spotreby. Čistý vývoz bol prevažne záporný, kladné hodnoty nadobudol až v roku 2009, keď došlo k prepadu dovozu tovarov v súvislosti s nízkym domácim dopytom. Saldo obchodu s tovarmi je však naďalej silne záporné. Nepriaznivým faktorom vývoja vývozu tovaru je aj väčšia orientácia na krajiny postihnuté dlhovou krízou. Obchodná bilancia je kladná vďaka obchodu so službami (reprezentovanému najmä turizmom), ktorý zostal vysoko prebytkový aj po korekcii počas krízy.³²

Rozsiahle používanie eura popri domácej mene vyvoláva prirodzené očakávania týkajúce sa snahy čo najskôr oficiálne prejsť na spoločnú európsku menu. Nedávny priaznivý vývoj plnenia maastrichtských kritérií indikoval možnosť relatívne skorého prechodu na euro po vstupe do EÚ. Nepriaznivý vývoj reálnej ekonomiky sa však prejavil v zhoršení nominálnej konvergenzie. Chorvátsko aktuálne neplní fiškálne ani inflačné kritérium. Výhľad EK (2013) predpokladá ďalší nárast verejného deficitu i dlhu v rokoch 2013 a 2014.

Dostupné údaje o hospodárskom raste krajín vstupujúcich do EÚ ukazujú, že Chorvátsko je prvou krajinou, ktorá vstúpila do EÚ v recesii.³³ Aktuálny strednodobý výhľad hospodárskeho vývoja nenaznačuje zásadnú zmenu napriek očakávanému pozitívnemu vplyvu začlenenia sa do EÚ (minimálne v podobe dodatočných príjmov zo štrukturálnych fondov). Postavenie Chorvátska v rebríčkoch hodnotiacich kvalitu podnikateľského potvrdzuje značné rezervy v konkurencieschopnosti. Horšie postavenie má iba Grécko v rebríčku konkurencieschopnosti zostavovanom Svetovým ekonomickým fórom (WEF 2012) a Malta v hodnotení Svetovej banky (WB a IFC 2013). To poukazuje na skutočnosť, že v záujme podpory dlhodobo udržateľného rastu bude musieť Chorvátsko prejsť viacerými ďalšími štrukturálnymi reformami.

³² Vývoz služieb predstavuje približne polovicu celkového vývozu z Chorvátska. Pred krízou dokonca prekračoval vývoz tovarov.

³³ Údaj o HDP Írska, Grécka a Portugalska v období ich vstupu do EÚ sme nemali k dispozícii.

Tabuľka Aktuálny stav hlavných ukazovateľov chorvátskej ekonomiky

	Chorvátsko	Slovensko	Minimum EÚ	Priemer EÚ	Maximum EÚ
HDP na obyvateľa v PKS (% EÚ 27)	61	75	47	100	271
Relatívna cenová hladina (% EÚ 27)	66	69	45	100	137
Relatívna produktivita (% EÚ 27)	80	81	47	100	168
Reálny HDP (rast v %)	-2,0	2,0	-6,4	-0,3	5,6
Produktivita práce (rast v %)	2,0	2,0	-2,1	0,1	11,2
Kompenzácie na zamestnanca (rast v %)	3,2	2,0	-4,2	3,0	6,7
Jednotkové náklady práce (rast v %)	1,2	0,1	-6,2	1,9	6,8
Miera zamestnanosti (%)	55	65	55	69	79
Miera nezamestnanosti (%)	15,9	14,0	4,3	10,5	25
Obchodná bilancia tovarov (% HDP)	-13,9	5,1	-21,5	-0,3	22,2
Bežný účet PB (% HDP)	0,1	2,3	-11,7	0,3	9,9
Otvorenosť ekonomiky (% HDP)	86	186	57	87	311
Deficit verejných financií (% HDP)	-3,8	-4,3	-10,6	-4,0	0,2
Dlh verejných financií (% HDP)	53,7	52,1	10,1	85,3	156,9
Inflácia HICP (12 mesačný priemer v %)	3,9	3,0	0,3	2,2	4,3
Dlhodobá úroková miera (%)	4,5	4,0	1,4	3,3	16,8
Volatilita kurzu HRK (%)	-1,3/1,8	-	0,0/0,0	-	-9,0/8,4

Zdroj: Eurostat.

Poznámka: Údaje za rok 2012, okrem maastrichtských kritérií. Hodnota volatility výmenného kurzu voči euru sa týka iba krajín EÚ mimo eurozóny a zodpovedá výkyvom 10-dňového priemeru denného kurzu voči dlhodobému priemeru za jún 2011 až máj 2013.